

«Норуот
күүһэ —
көмүөл
күүһэ!»

ЭНГСИЭЛИИ

2012 сыл
Бэс ыйын
2 күнэ
Субуота № 71-72
(10664)

1935 сыл алтынны 5
күнгүр төрүттэммитэ

Нам улуунун хаһыата

1996, 2005, 2009 сылларга
«Сыл бастын хаһыата»

Дьяарбанка – 2012

Ааспыт нэдиэлэ бүтүүтүгэр күүтүүлээх сааскы дьяарбанкабыт М.К. Аммосов болуоссатыгар тэрилиннэ. Бу күн күмүт да „атыны-тутууну тэрийин, тэнитин!“, - диэбитти туран биэрдэ. Браас халлаан. Ылааны күн. Ибир тыал...

Быйылгы дьяарбанкаҕа үгэс курдук атыылааччы да, атыылаһааччы да балай да

аларын, Хатастааҕы сибинньэ иитэр комплекс икки анар ыйдаах сибинньэ оҕолорун, табаар эгэлгэтин атылыыр „Таймер“ ыһыыга, үүнээйини көрүүгө-харайыыга, хаһаайыстыбаҕа туттулар малы-салы элбэҕи батардылар. Биер дойдулаахпыт Суэдалов Н.И. „Уран Саргы“ диэн норуот оҕоһуктарын уонна саха таҥаһын тигэр иистэнэр сыаҕын маҕаһына араас киэргэллэри, оҕоһуктары, дьыэҕэ-

- Модуттааҕы „Пышка“ мини-пекарня (В.В. Протопопова). „Бастын кэтэх хаһаайыстыба“ номинацияҕа кыайыылаахтарынан табыстылар: 1 м - В.Г. Сергин дьыэ кэргэнэ (Нам); 2 м - С.И. Мухина (Хатын Арыы); 3 м - В.Е. Громова (Хамаҕатта).

Хары баттаһыыта уонна аһастаахтар күрэхтэһиллэрэ элбэх киһи интэриэһин тардан олус көхтөөхтүк ытылына. Хары баттаһыытыгар эр

Тыа сиригэр - дохуоттаах үлэни

Нам ыйын 25 күнүгэр улуус дьаһалтатын дьэитигэр КНР Пуян куоратыттан „Ято“ ХЭТ тэрилтэ салайааччытын солбуйааччы Ван Минцзюнь, тэрилтэ

рудованиелары онорон хачыгыраабыттар. Онорон таһаарар табаардарын арааһа киэҥ, кыамтата улахан. Бүгүнгү күнүгэ бэйэлэрин дойдуларыттан ураты Швейцария, Америка, Германия курдук сайдыылаах дойдулары техниканан хааччыйаллар. 1990

КЫТАЙТАН БИЛСЭ-КӨРСӨ...

үлэһиттэрэ кэлэ сылдьан кылгастык үлэлэрин иһитиннэрдилэр. Кэлбит сүрүн сороктарынан биһиги республикабытыгар тыа хаһаайыстыбатыгар үлэ-хамнас хайдах быһыылаахтык ытылларын көрө-истэ кэлбиттэр. Баай талым айылжалаах сиргэ, сороктара манан эрэ бүппэтэ буолуо.. Улуу үлэһит омуқ, биллэн туран, уопут атастаһа буолбакка, саха дьонугар үлэни-хамнаһы чэпчэтэр сыалтан туох, хайдах техника барыан сөптөөбүн чопчулаһа сырыттахтара.

„Ято“ ХЭТ аан бастаан 1956 сыллаахха тэриллибит. Ити сылтан тыа хаһаайыстыбатыгар сыһыаннаах техникалары, обо-

с., ол эбэтэр „дьялхааннаах“ 90-с сылларга Россияны кытта үлэлэнэ сылдьыбыттар.

Оччотугар бу тэрилтэ Россияҕа иккис тахсыыта. Бу сыры кэнниттэн ааһынан-суоттаан баран, табылынааһына онорон таһаарар табаардарын эргинэр киинин Дьокуускайга арыныахтара. Инникитин лиизининэн үлэлэһиэхтэрин иһитиннэрдилэр. Кинилэр табаардарын быыстапкатын олохтоохтор бэс ыйын 1, 2, 3 күннэригэр Дьокуускай куорат Строительная уонна массына атылыыр рыноктарыгар көрүөхтэрин сөп.

М. ПЕТРОВА

Суһал сигнал

Ньукуолун буолуо биер хонук иннинэ улуспут киин бөһүөлөгэр, Нэлэгэр учаастагы таныгар, телевизка утарыта мэнээк, бэйдиэ, босхо сылдьар ыттар биер убаһаны тутан сизитилэр. Инньэ гынан ким эрэ иитэн сылгытын үөрүн хаҥатыахтааҕа дуу, аны күһүн идэһэ оҕостоохтааҕа, эбэтэр атыылаан эбии дохуот киллэриниэхтээҕэ ыт аһылыга буолла.

рохтор булчут ыттарын дьэ сүөһүтүн экирээптэ гына дьарыйбаттар, үөрөппэттэр. Оннук итиллибэтэх, кыылга бара, түһэ үөрэммит ыттары босхо ыттан кэбиһэллэрэ киһигэ да, сүөһүгэ да олус кутталлааһын биллэрэр эрээри отой кыһамматтар.

Олохтоох роспотребнадзор планеркаҕа, хас нэдиэлэ аайы кэриэтэ, дьону ыт ытырбытын туһунан үгүстүк иһитиннэрэр. Олохтоохтор бары да истэ-билэ буолла.

ЫТТАР КЫЫЛЛЫДЫЛАР

Сылтан сыл ханна да бэйдиэ сылдьар ыт элбээтэр элбээн иһэр. Бөһүөлөк уһугар олоһор буолан, үөр ыт ынахтары, сылгылары мөрөйдүү, экирэтэ сылдьалларыгар элбэхтик түбэспитим, үүртэлээбитим. Босхо сылдьар ыттар киһини ытыраллара, сүөһүнү тардаллара чаастаһыда. Ыттар көмүскэнэр кыаҕа суох, куттанар киһини эндэппэккэ араараллар. Биер ыт үрдэ, түстэ да бары киһиэхэ, сүөһүгэ саба түспүтүнэн бараллар. Онон үөрүнэн сылдьар ыттар ордук оҕоҕо, дьахтарга кутталланьылар.

Сорох дьон ыттарын киһилии көрбөт, тото-хана аһаппат, байыыга туппат буоллулар. Со-

сылдьарбытынан сылтан сыл ыттар киһини ытыраллара, сүөһүнү тардаллара элбээн иһэр.

Хас да сыллааҕыта Дьокуускай куоракка, республикатааҕы балыыһа таныгар, үөр ыт киһиэхэ саба түһэн сизбиттин туһунан киһи барыта истибит буолуохтаах. Манньык ыттар түбэлтэ, туох да дьаһал ылыллыбатааһына, биһиэхэ да тахсан да хаалыан сөп. Онон олохтоох дьаһалтатар бэйдиэ сылдьар ыттары уодьутаньыыр үлэни күүскэ ытталлара, ыты ийтии, көрүү-истии быраабылатын тутуспат хаһаайыттарга кытаанах ирдэбили туруораллара уолдыаста.

И. ИВАНОВ

БАТАРБЫТ ҮПТЭННЭ, БУЛБУТ ҮӨРДЭ

муһунна. Онон аты-тутуу хайа да өрүт сэргэхсийэр, астыннарар гына барда.

Аты-тутуу кэмигэр болуоссат үрдүнэн куту-сүрү көтөбөр музыка, ырыа эгэлгэтэ биер кэм долгунура кутулар. Ити быһыыгар кэрэ куоластаах диктордар үлэни-хамнаһы сырдатар, үлэ киһитин уруйдуур тыллара дуораһыа иһиллэр.

Дьяарбанкаҕа кэлбит дьо-

уокка туттар тэриллэри атыылаата.

Бу күүлэйгэ кэлбиттэри эдэр ырыаһыттар сонун ырыаларынан эфэрдэлээтилэр. Үсүннэн баҕалаахтар ас арааһын, шашлыгыгар, кымыһыгар тийэй, булан тамахтарын илиттилэр, утахтарын ханнардылар, дуоһуйа, астына тото-хана аһаатылар.

дьонго Гаврил Протопопов, дьахталларга Наталья Собакина тэнгнээхтэрин булбатылар. Онтон күрэхтэспит 6 аһас дьонтон Иван Максимов (2 Хомуस्ताах) барыларын кыайан люстранан наҕараадаланна.

Дьяарбанкаҕа атын атыылары сэргэ яблоня, черемуха, акация, моонньофон үнүгэстэрэ атыыланьылар. Дьокуускайдаағы көтөр фабрика тыгар сайаапка түһэриллибитин үрдүнэн, кэлэн кыттылыны ылбатахтара элбэх киһини хомотто быһыылаах. Ол эрээри, үгэс киһи наадыарын булан-талан барда. Атыылааччылар да тийэй, тутан кэлбиттэрин үксүн батаран сыалларын-сороктырын ситистилэр.

Бу күн барыта 51 хаһаайыстыба кыттан 10 тыһыынча устуука расада араас көрүнү, 5 тонна ыһы хоргупуйун, 2 тонна сиир хортупуйу атыылаата. Онон 884 500 солкуобайдаах дохуот киллэринилэр. Ити иһиттэн ИП-лэр 235 000 солкуобайдаах араас табаары, бородууксуйаны атыылаатылар.

Тэрийээччилэр тэрээһини ытыыга көмөлөспүт „Эрэл“ ТПХК-ҕа (Нь.Ф. Гуляев), „Байдам“ ПО-ҕа (В.В. Куприянов), „Тамер“ маҕаһынҥа, Хатастааҕы сибинньэ комплексыгар (Р.М. Михайлов) махталларын биллэрэллэр.

Бу бырааһыннык культурнай чааһын, техническэй хааччыллытын А.Шестаков аатынан культура киинэ чуолкайдык, сэргэхтик иилээн-саҕалаан ытта.

И. ИВАНОВ

ну-сэргэни „Нам улууһа“ МТ баһылыгын 1 солбуйааччы Н.В. Слепцов, „Нам улууһа“ МТ ТХУ МКТ салайааччыта И.И. Федоров, „Лиэнскэй нөһилик“ МТ баһылыга П.М. Попов уода. истинник эфэрдэлээтилэр.

Манна улууспут араас хаһаайыстыбалара, биердиэлээн ыаллар үүннэрбит, ордор үүннэһилэрин, сибэккилэрин, расадаларын аҕалан атыыга туруордулар. Кинилэри сэргэ „Эрэл“ ТПХК, куораттааҕы килиэби уонна да араас аһылыктары онорор комбинат бэйэлэрэ онорбут бородууксуй-

Бу дьяарбанкаҕа үчүгэйдик тэринэн кэлэн саамай көхтөөхтүк кыттыбыт нөһилигинэн Хатын Арыы нөһилигэ (баһылык Ю.И. Слепцов) ааттанан бастагы миэстэни ылла. Иккис миэстэҕэ Бөтүнгэр (баһылык М.В. Макаров), үһүскэ Лиэнскэйдэр (баһылык П.М. Попов) тигистилэр.

Тэрээһиннээх хаһаайыстыбалартан дьяарбанка бастын кыттыылаахтарынан ааттаньылар: 1 миэстэ - Бөтүнгэн „Шмидт“ б/х (Г.Г. Уваровская), 2 м - 2 Хомуस्ताахтан „Слепцов“ б/х (Я.Р. Слепцов), 3 м

Айылҕа-алаһа дьыбит

Былырын, 2011 сылга уот турар куттала баар кэмигэр 39 ойуур баһаара туран 70 тыһыынча гектартан ордук иэннээх сири хаппыта. Ол иһиттэн 31 ойуур баһаара сааскы өртөөһүнтэн уонна дьон сэргэ суох уоту туттууттан, 7 баһаар этинтэн барбыттара. Былырын бу кэмгэ (ыам ыйын 31 күнүгэр) 22 ойуур баһаара биһиги улууспутугар регистрацияламмыта.

2012 сыл ыам ыйын бүтүүтэ Үөдэй нөһилигин территориятыгар өртөөһүнтэн 1 ойуур баһаара тура сырытта. Бу баһаар Үөдэй нөһилигин добровольнай баһаарынай дружинатын уонна „Центрлес“ ГАУ үлэһиттэрэ суһаллык, тэрээһиннээхтик үлэлээбиттэрин түмүгэр 2 чаас иһигэр тохтотуллубута. Ол түмүгэр, улахан ороскуот тах-

СЭРЭХПИТИН ЫҢЫКТЫМЫАБЫН!

сыбата. Улахан уот туруоҕар оперативнай суһал дьаһаллар, дьайыылар ылылланнар тутта саба баттанна.

Быйылгы балаһыанньабыт дьонго-сэргэҕэ өйдөтүү үлэ күүскэ ытыллыбытын түмүгэр ама курдук. Ааспыт сыллаах быһыыны-майгыны үөрэтэн, үлэ уопутун учоттаан Дьокуускайдаағы лесничество Намнааҕы филиалын уонна улуус баһылыга А.И. Ильин салайааччылаах ЫБМ комиссиятын баһаар туруутун сэрэтэр үлэтэ күүһүрдэ. Ол курдук, 19 холбоһуктаах рейдэлэр ытыллылар, 2792 гражданны уоту сэрэхтээхтик туттууга эбэһээтилистибэ ылыныыла-

ра ситиһилиннэ. Нөһилиэннэ күргүөмүнэн тыаҕа сынньана тахсар кэмнэригэр 3 пост үлэлээтэ. Намнааҕы филиал үлэһиттэрэ уоту туттуу быраабылатын кэһээччилэргэ, сэргэ суох туттааччыларга 20 административнай боротокуол толордулар.

СР «Якутское лесничество» ГКУ уонна Намнааҕы филиал улуус олохтоохторун ойуурга сылдьаргытыгар уоту сэрэхтээхтик туттун диэн ынырабыт. Өсөө төгүл сэрэхтээх буолун!

М.В. МОРОДОВ,
Дьокуускайдаағы лесничество
Намнааҕы филиалын
салайааччыта

Бэйэни салайыныы – инники дьылдабыт

“Лиэнскэй нэһилиэк” МТ 2009 сылтан селону 15 микрорайонга тыыран, кини тэрийэн ыттар араас үлэлэригэр, тэрээһиннэригэр түөлбөлөрүтү бары актыыбынай кыттыыны ыланнар, нэһилиэнньэ орто-тугар дьонун сэргэхситиини таһаараллар.

“Ипподром”, “Нэлэгэр”, “Октябрьская”, “Базовая”, “Намская” микрорайоннар көхтөөх үлэлэрин өрүү инники күөнгө сылдыаллар. Түөлбөлөр салайааччылары бары да бастыг об-

БИИРГЭ ҮЛЭЛИИР КӨДЬҮҮСТЭЭХ

щественница, нэһиликтэрин. түөлбөлөрүн олохтоохторун туһугар чакчы ис сүрэхтэриттэн кыһаллан сүүрэр-көтөр энтузиаст дьоннор. Онук дьоннортон биридэстэринэн, “Намская” микрорайон тэриллибиттэн салайааччы Елизавета Алексеевна Соловьева буолар. Кини Нам улуунун мировой суутугар курьер-уборщицанан хаһыс да сылын үлэлиир, түөрт оҕо амаар ийэтэ, элбэх сизэн эйбэс эбээтэ. микрорайонугар Октябрьская уулусса 5-33, Ленина уулусса 3-21 №-дээх, ол эбэтэр барыта 330 квартира уонна чааһынай дьиэлэр кириэстэр, онно олорор улахан дьон ахсаана - 573.

Микрорайон олохтоохторо ытыллар үлэлэргэ актыыбынайдык кытталларыгар кыһалла сүүрэллэр-көтөллөр: 2-лии этэстээх 23 дьиэ общественной коменданара, ыччат лидера Рехлясов И.С., дьахтар уонна ветераннар сэбиэттэрэ – Гоголева Е.Н., Чарина С.Е., онтон кинилэри сүрүннүүр, салайар, тэрийсэр киһилэрэ Е.А. Соловьева. Биир тутуах көхтөөх киһилэринэн буолар В.Д. Попова. Кини микрорайон ыттар үлэтин барытын хаартыскаҕа, видеога түһэрэн дьонун, визуальной архивы онорор.

“Намская” микрорайон олохтоохторо селоса, улууска ытыллар араас тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кытталлар. Ол курдук, элбэх оҕолоох ийэлэри чистээһин, манна бэйэлэрин депутаттара И.Н. Винокуров, олохтоохтор Е.А. Тихонова, Л.М. Маркова спонсордаабыттар. Улуу Кыайыны 60 сылыгар аанаммыт фестивалга микрорайон бочуоттаах иккис, лиэнскэй нэһилиэк И.Е. Винокуров, норуо ырыаһыта Бадьээлэ юбилейдарыгар аанаммыт тунал ыһахтарыгар түһүлгэни кыргэтигэ үһүс миэстэлэри ылары ситиспиттэрэ. Микрорайонга 23 тыыл ветеран олорор. Быйыл, “Мэнэ Таас” улуус ветеранарын туһунан өйдөбүннүк кинигэ, ветеранарын туһунан матырыйал хомуйсан көмөлөстүлэр.

Олорор территориялары ыраас, тупсафай буоларыгар санааларын улаханлык уураллар, ырааһырды субуотундуктары тэрийэллэр, эргэ кладовкалары көтүрүү, сайынны өтүгэр волонтердары тэрийэн үлэ ытыллар. Оҕо-аймах таһырдыа табыстабына дуоһуа сыһыанарыгар кыһаллан кыһынны көмгэ хаарынан сыыр, каток онгоннор, көхтөөхтүк көмөлөспүт оҕолорго каток арылларыгар подарокарты туттартаабыттар. Муус онгуктар күрэхтэригэр чысхааны онорон 2 миэстэҕэ тиксибиттэрэ. Октябрьская уул. 6 №-дээх дьэтигн таһыгар оҕо площадката тутулубута.

2009 с. “Бастын тиэргэн” күрэххэ Е.А. Соловьева кыттан “Лучший ремонт своими руками” номинация, “Быйаннаах тиэргэн” номинация Трапезникова Т.И. буолбуттара. Былырын күһүн аан маннай тэриллибит Нам селотун күнүгэр микрорайон олохтоохторо көхтөөхтүк кыттыбыттар. Ол курдук, 15 миэтэрэ уһуннаах пироҕтаах остуолга А.И. Румянцева ыалдыгытары итии чэйинэн күндүлээбит, уран тарбахтаахтар айымныларынан

быыстапкатыгар норуот маастара Т.Н. Москвитина быысапкалара тэҥнээхтэрин булбатахтара, хобби көрүүтүгэр А.Е. Кылаева ыттар араас үлэлэрин альбомнара турбуттара.

2011 с. микрорайоннар икки ардыларыгар ытыллыбыт эдэр дьэиэ кэргэттэр күрэхтэригэр Вера, Рустам Федоровтар кыттан “Талба талаан” номинация хаһаайыттарынан буолбуттара. 2012 с. улууска ытыллыбыт “Сайдам ыал” күрэххэ “Лиэнскэй нэһилиэк” чизин микрорайон эдэр ыала Надежда, Станислав Андреевтар дьонунук көмүскээтилэр. “Эйбэс эбээлэр”

күрэххэ ветеран учуутал Е.Н. Неустроева кыттан сыаналаах бириини туштута.

Быйыл ытыллыбыт “Ылыллылар эр дьон” улуустааҕы күрэххэ Иванов Афанасий Владимирович кыттан 1 миэстэ буола. Олохтоохтор спортка эмиэ көхтөөхтөр. 2011 с. “Мама, папа и я – спортивная семья” күрэххэ Игнатевтар кыттыбыттар, 2012 с. ытыллыбыт спартакиадага эр дьон -1, дьахталлар 3 миэстэ уонна М.К. Аммосов, Бочоох юбилейдаах сылларыгар аанаммыт фестивалынай концерттарга 3-с миэстэни ыланнар оҕо площадката тутууларынан наһарадаланнылар.

“Намская” микрорайонга үксэ икки этэстээх дьиэлэр. Бу дьиэлэргэ, дьинэр, үксэ уларыяа турар, арендаһан олорор дьон буолаллар, онон дьону көбүлүүргэ, тэрийэн үлэлииргэ олус ыарахан. Ол да буоллар, олоххо активной позицияларын сүтэрбэт дьон суох буолбатахтар, бааллар. Холобур, кизн тутта ааттыахха сөп: Антонина Румянцеваны, Максим Соловьеву, Антонина Корнилованы, Нина, Василий Тимофеевтары, Анна Бойтунованы, Любовь Маркованы, эдэр ыаллар Вера, Рустам Федоровтар, Надежда, Станислав Андреевтар, Оксана, Николай Васильевтар. Төһүү күүс буолаллар коменданнар: Марфа Данилова, Вера Попова, Варвара Трунина, Лидия Павлова, Анна Сивцева уонна Марфа Игнатьева.

Айыы дьэтигн тутуу марафонугар, Партизаннаҕа, Кыһыл Дэриэбинэҕэ ытыллыбыт улуус ыһахтарыгар, о.д.а. элбэх мероприятияларга үгүө санааларынан харчы хомуйаннар күүс-көмө буолар микрорайон олохтоохторо эмиэ элбэхтэр. “Лиэнскэй нэһилиэк” МТ депутаттыт И.Н. Винокуров өрүү үлэ үөһүгэр да сырыттар, микрорайон олохтоохторо турбат. Олохтоохтор араас таһымнаах тэрээһиннэргэ кытталларын өрүү өйүүр, бары өттүнэн күүс-көмө буолар, эркин курдук эрэнэр, тирэх киһибит. Биһиги санаабатын толору истэр, тутатына быһаарсан, көмөлөһө охсор үтүө майгылаах. Ааспыт сылга депутаттыт олохтоох дьаһалтага туруорсан оҕолор оонньуур площадкаларын туттарбыта, быйыл сайын ону тутсаран, эбии 2 площадка, 2 сана туалет тутуулар, дьиэлэр тастарыгар благоустройство үлэни күүһүрдүү былааннаар. Онон, микрорайон олохтоохторо депутаттыгыгар махталбыт муңура суох”, - дьин кэспир Елизавета Алексеевна.

Ити курдук, “Намская” микрорайон общественной олоҕо күөстүү оргуйарын, өрүү ыраас, кэрэ буоларын туһугар туруулаһар, санаатын толору ууран, дьон туһа, оҕолорун тустара дьин сүүрү-көтө, тэрийсэ сылдыар, уоскуйбат дууһалаах бастыг общественница, ийэ, эбээ – Е.А. Соловьева.

Аны сайын ытыллар М.К. Аммосовтун 115 сылыгар аанаммыт юбилейдаах ыһаҕар, улуус олохтоохторун барыларын, сахалыы таҥаста тиктэн тангыһахайын дьин “Намская” микрорайон активистара ынчыраллар.

М. ИННОКЕНТЬЕВА

Хайдах олордугут, ыаллар?

Бу күннэргэ хаһыат учуураттаах командировкатын мин Граф Бизергэр баран кэлим. Айанныам иннинэ биридиллээн дьонтон бу бөһүөлөк туһунан туох санаалаахтарын ыйыталастым. Онуоха манньк хоруйдары иһиттим: “СПТУ-2 вперед, ураа!”, нэһиликтэн туора сытар арыы (островок), нууччалар бөһүөлөктөр, халаан уутугар барар буолан, сочото суох көстүүлээх кыракий дэриэбинэ, бириктэн буолуон сөптөөх бөһүөлөк, алдыаммыт муоста, баттахтарын сырдык гына кырааскаламмыт саха кыргыттары, мопедтаах уолаттар, мотуоркалар, самнайбыт, эргэ дьэилэр, уулуссаҕа абына-табына үүммүт мастар, ыарахан тыыннаах, сирэй бөһүөлөк, “СПТУ-2 учись на два”, ортону аннынан олохтоох дьон-сэргэ”.

ҮЛЭ СУОХ – ОЛОХ СУОХ

Бу курдук биир да сылаас, сымнаҕас ис хоһоонноох тылы истибэккэ, “Истибиттээвэр көрбүт ордук” дьин өс хоһоонунан салайтаран, нэһилиэнньэни, ыаллары кытта көрсөр бигэ санаалаах тийидим. Миигин олохтоох дьаһалта үлэһитэ Н.Д. Сивцева арыалаата. Надежда Дмитриевна бу бөһүөлөккэ хас да сүл үлэһэбит буолан уонна дьаһалта сүрүннүүр специалиһын быһыгытынан нэһилиэнньэ туһунан тыһынан олохторун, кинилэр кыһалчаларын билэрэ көмөлөөх буолла.

Тийибиппит, бөһүөлөк учуумпу. Биир да киһи көстүбэт. Арай, дьиннээх хаһаайыттар биһиги баарыт дириди, ыттар күлүгүлдүһэллэр. Хас олбуор аайыттан ааһан иһэр киһини сирэй хаайаллар...

2010 сыллааҕы халаан уутун содуруттан тутулуубут “Алроса” дьин ааттанар сана кыбарталга тийиэн, эмиэ кими да буолбатыбыт. Дьиэлэр үксүлэрэ күлүүстээх тураллар. Биричинэтэ биир, ыаллар халаантан куотан чугастааҕы нэһиликтэргэ бараттан хаалбыттар этэ. Ол да буоллар, аҕыйах ыалга сырытыбыт. Кэпсэти табыста. Олохтоохтор туох баарынан, хайдах сатылларынан олохторун укуллаатын, бөһүөлөктэрин билгини туругун туһунан санааларын үллэһинилэр. Биллэн турар, араас санаа-оноо, бэйэ-бэйэлэригэр маарыннаспат быһаарылылар иһилинилэр. Ону мин үс көлүөнэ ыал холбуругар кэпсээн эһиэхэ тиэрдим.

— Манна олох таһыма дьон тэнинэн баран иһэр, — дьин кэпсэнин саҕалыыр пенсионер В.И. Хачиров. — Ону ортонон сыаналыбын. Дьинэ, мэлдьи “үстэн” өнүйбөппит. Ону дьон хайдах дьаһанан олохторуттан быһаарыахха сөп. Тоҕо дьитэр, манна үлэһэбит киһи ахсаана элбэх. Сүрүн үлэ бизерэ миэстэлэр: СПТУ (80-ча киһи үлэлиир), оскуола, детсад, итиэннэ суох. Уоннаабылар үлэтэ суох олохторолор. Онно олох таһыма наһаа үчүгэй дьэбэппит. Ким хайдах сатырынан олорор. Туруга суох дьэиэ кэргэн элбэх. Ону туоратарга, аччатарга киһи барыта туруан үлэли сатыыр курдук да, кыаллан биэрбэт кыһалда баар дии. Ол дьонун аны арыгы иһэллэр. Бөһүөлөккэ биир эрэ маҕаһын баар. Онтубут арыгы

атыылаабат. Ол гынан баран, дьэ, булан иһэллэр. Урут испит дьон оҕолоро иһэллэр. Ончу кыаттарбат “туочукалар” эгин бааллар. Хаҭа, криминал улахан суох. Тастан кэлэн дьону кырбаан бараллар. Олохтоохтор бэйэлэрин истэригэр атааннаһы суох, эйэлээхтэр. Ити эрээри, уоруу баар, сэрэнэ сылдыахха наада. Куһаҕаннык сытар буолла да, ылан бараллар. Үлэтэ суох дьон тугу гыныахтарай? Иллэн дьон. Онон сэрэнэ сырыттаха табыллар. Булгуччу ыт иитэбин.

Мин 1984 с. манна үлэли кэлэрбэр киһи, үөрэнэр оҕо ахсаана элбэҕэ, бөһиэлэй этэ. Билигин киһи аҕыйаата. Ол саҕана олох таһыма -- биир тэҥ этэ. Бары тэҥмит. Коммунизмна тийиэхпит дьин бары нус-хас сылдыыбыпыт... Билигин иннибитигэр туох буолара билибэт, иннибитин билбэппит. Үчүгэйдик олоруохпут диір кыах суох.

кэ, “5”-кэ сыаналаныаҕа дьин эрэнэбин. Бөһүөлөк этэҥнэ буолуута нэһилиэнньэттэн тутулукутаах. Үлэ суоҕун таһынан арыгы иһитэй элбэх. Дьахталлар иһэллэр. Аан бастаан “туочукалары” суох оноруохха наада. Ким эмит онон олохтоохтук дьарыктанара буоллар. Буруйу оноруу соччо тахсыбат. Кэни киһи сылларга бөһүөлөкпит сэргэх көрүҥнэннэ, элбэх дьэиэ өрөмүөннэннэ. Көстүүтэ тубуста. Ордук 2010 сыллааҕы халаан уутун кэһиттэн элбэх үлэ барда”.

Демографической политикаҕа уларыта тутуулар кириэннэр, ханна да элбэх оҕолоох ыал ахсаана элбээтэ. Ол сиэринэн Граф Бизергэр 29 ыал баар, онтон 26 дьэиэ кэргэн үс оҕолоох. Биһиги кинилэртэн биридэстэригэр М.В. Житоваҕа уонна В.И. Евстафьева ыалдыгытаабыт. Ыал ийэтэ оҕолорун көрөн олорор. Аҕа баһылык токарь, Намга

үлэлиир. Кинилэр: “Олохпут таһыма орто. Ыйдааҕы хамнас тийибэт да буоллар, орто ыал сиэринэн олоробут. Үс оҕо ыйга 1500 солк. пособие ылабыт. Икки оҕо детсадка сылдыар. Кэтэх хаһаайыстыба суох, оҕуруот олордобут. Куурусса, сибининьэ тутуохха сөп. Хаһаайыстыба тутуохпутун аһа-үөлэ кыайтарбат. Бөһүөлөк тургутун орто диибит. Манна үксэ үлэтэ суох дьон олорор. Арыгы иһитэй баар, иһиэхтэрин баҕардахтарына хантан баҕар буолаллар. “Туочукалар” бааллар.

Элбэх оҕолоохпутунан учаастакка сайабылыанна суруйбулупт да, эппит суох. Баһылыкпит кэлэн барар дииллэр. Бэйэбит-бэйэбитигэр олоробут, нэһилиэк олоҕор улаханлык кыттыспытыт”.

Көрөргүт курдук, бу үс ыалтыа сиригэр социальная политика хайдах баран иһэрин кэпсэтэ. Кыра бөһүөлөктэргэ сүрүн кыһалта арыгылааһын буолбут дьэикэтик көстөр. Арыгы атыгытын хааччатыыр миэрэ баарын үрдүнэн, “туочукалар” билгини да кыайтарбакка “көхтөөхтүк” үлэлииллэрэ ханна да кистэл буолбатаһын өссө биридэтибэттэ. Ону күнүс 11 ч саҕана суолга эдэр киһини көрсөн кэпсэтэри гиммыптыын “Холуочукпун, бырастыгынын” - дьин билинэн аккаастаммыта да быһаарар. Оттон командировкаҕа тэҥнэ сылдыспыт Хатын Арыы нэһилиэтин сүрүннүүр специалиһа Н.Д. Сивцева кэпсэти түмүгүнэн санаата манньк:

— В.И. Хачиров бэлиэтэбитин курдук, урукку стереотип олохсуйан хаалбыт. Дьинэ, лицей коллектива республика таһымыгар бастын үлэһэтинэн биллэр, “Ромашка” оҕо саада көхтөөх, түмсүүлээх, тэрийэр үлэтэ мэлдьи холубурга сылдыар. А.А. Охлопкова салайааччылаах “Самородок” культура киинэ нэһилиэнньэ түмсэр, сомоҕолоһор баар-суох сирдэрэ. Аны дьахталлар, аралар, бэтэрээннэр түмсөн бөһүөлөк олоҕор көхтөөхтүк кытталлар. Ол быһыгар, биллэн турар, араас дьон бааллар. Онон бүгүн актыылыбыт проблема анардас биһиэхэ эрэ баар көстүү буолбатах, ити хас биридии кыра бөһүөлөккэ бэлиэтэнэр социальная кыһалда.

Омос көрдөххө, олох уопсай көстүүтэ ама курдугун иһин, албын көстүүгэ балыйтарыы баар буолла. Ол эбэтэр, тыа дьонун өйүн элбэх ханааллаах, өнгөөх, хас эмэ бүк улахан телевизор нөҕүө көстөр араас ис хоһоонноох киинэлэр, шоулар, көр-нар, арыгы-пиийэ, уон араас өнүгөн кылабачыйар сымыйа олох сүүйэн эрэр. Бу көрүннүк олоҕу амтаһыан, өйүн сүүйтэрэн үлэлиэн баҕарбат, күннээҕи олохунан олоруу, бүгүнгү астарата-танастара баар буолла да, толору дьоллообунан аабынан, общественной түбүк, нэһилиэк олоҕо дьиннэргэ ончу наадыбат көлүөнэ күөрэйэн, үлэһэбэккэ да олоруохха сөп эбит дьин санаа олохторун эрэрэ дьиксиннэрэр...

Л. УВАРОВСКАЯ

Сокуону билиэххэ, тутуһоохха уонна туһанахха

Билинги кэмгэ иһэр киһи элбээтэ. Улахан дьон, сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор уонна дьахталлар арыгылааһынар чаччыларын уонна содулларын туһунан ис дьыала отделын начальнигы э.т. ис сулууспа подполковника Н.А. Эверстов иһитиннэрэр.

— Николай Авксентьевич, эһиги үлэбит сүрүн сыала тугуй? — «Полиция туһунан» саҥа сокуонна олоһунан Нам улуунун полициятын сотрудниктара түөрт ый үлэлээн кэллбит. Билиги үлэбит сүрүн сыалынан дьон доруобуйата, олоҕо тупсарыгар, мала-сала урус-халланыа суохтааҕар көмө, буруйу оҕорууну аҕыйатыы буолар. Дьон өлүө-сүтүө суохтаах, малын-салын ким да уорду суохтаах. Билиги улус дьаһалтатын, нэһиликтэр баһылыктарын, общественной тэрлэтэлэри кытта ыкса сибээстээхтик үлэлибит. Общественность көмөтө суох үлэбит кыаллыбат, норуоттан тахсыбыт структура буоларбыт быһыытынан, общественноста тирьдирэбит.

Итирик туруктаах дьон төһө буруйу оҕороллоруй?

— Саха республикаҕыгар буруйдар 70%-ра арыгылааһын содулуттан тахсаллар. Бу суол быһылаана, кырбаныы, охсуһуу буоллун, уопсайынан буруй үксэ арыгылаан баран оҕоһуллар. Киһи иһин сөп. Ол гынан баран үгүстэр элбэхтик иһэллэр. Итирик киһи хайысхатын сүтэрэр, кыайан көмүскэммэт туруктанар, охто сылдыар. Ити биер өрүтэ.

Иккис өрүтүнэн итирик киһи дьонго саба түһүүн, кырбыан, буруйу оҕоруон сөп. Ол иһин эрдэттэн миэрэ ылан итирик дьону тутан 3 чаас эбэтэр онтон элбэх чаас, өйдөнүөхтэригэр диэри камерага сытыарарыт. Холобур, билиги кинилэри хаайбатахпыттына, туту тулуубатахтарына онно-манна түбэһиэхтэрин, кырбаныахтарына, массынаҕа да киирэн биэриэхтэрин сөп. 2012 с. түөрт ыйын иһигэр Нам улуһугар итирик туруктаах

дьонунан 12 буруй оҕоһулунна. Ол эбэтэр быллырыныҕааҕар 5-нэн элбээтэ. Бу буруйдартан 6-та ыарахан туруктаах. Былырынын ыарахан туруктаах буруй 3 этэ. Ол иһин туһааннаах дьонго, нэһилиэнньэҕэ дьон өйүгэр-санаатыгар тийдин дьон хаһыат нөҕүө тиэрдибин.

Арыгыны утары туох дьайылары оҕоруохха сөбүй?

— Испэт киһи ыраас, тугу да уорбат, алдыапат. Онтон бу киһи истэҕинэ үлэтигэр, дуоһунаһыттан туугула суох биер тэн буолар. Истэҕинэ киһини кырбыан, ону-маны уорун, алдыатыан сөп. Дьэ кэргэнгэ иһэр

АРЫГЫ ҮТҮӨБЭ ТИЭРДИБЭТ

төрөппүт баар буоллаҕына, ыал ыал буолбат, оҕолоро ускул-тэскил бараллар. Дьон бири өйдүнө наада — билигин урукку буолбатах, кытаанах бириэмэ кэллэ. Киһи истэ да өйүн сүтэрэр, бүдүрүйэн хаалар. Интернет, телевизор, хаһыат нөҕүө арыгы буортутун, доруобуйаны харыстыыр наадагыттан туһунан сөптөөх информацияны ылааллар даҕаны, син биер иһэллэр.

Манньык быһыы салҕана турбатын дьон улус дьаһалтатын, дьэ кэргэн отделын, нэһиликтэр баһылыктарын, тэрлэтэлэри кытта дьону эмтэти, өйдөтүү өтүгүн күүстээх үлэни ытыахпытын, дьон дьарыктаах буолуутун ситиһиэхпитин наада. Киһи дьарыктаах буоллаҕына наастарыан-ныаланар, чөл олоххо үктэниэн сөп, киһиэхэ кыра да наада.

Дьон, оҕолор пиибэни наһаа иһэллэр. Дьингэр, пиибэ водкаттан улахан атына суох. Пиибэни оҕорор собототтар харчы киллэринэр сыаллаахтар. Онон пиибэни, арыгыны атыһылар дьонго аһыы утаҕы атыһылаан байан барбаттар, дьону дьоллоох оҕорботтор дьон этиэм этэ. Пиибэ, арыгы оннугар

атын табаары атыһыахтарын наада этэ. Оччоро дьон үтүө тыһынан ахтыа этэ.

—Оҕолорго туһаайан тугу этиэн этэй?

— Оскуола үөрэнээччилэригэр, профлией, НПК студенаарыгар туһаайан этиэхпин баҕарабын. Билигин оҕо барыта тэн курдук. Онтон арыгыга охтубут оҕо мэйийтэ сатарыйар, сибэкки курдук тыллан иһэн булкуллан уулан хаалар, нэһилиэнньэҕэ туһаны аҕалан сайдыахтаах оҕо бүдүрүйэн хаалар. Онон оҕолор ортолоругар күүстээх үлэни ытыахпытын наада.

Билигин республикабытыгар тимир суолу кытта араас омок киһитэ бөҕө кэлиэҕэ. Саха сиригэр олоҕор дьон симэлийбэт гына, бэйэбитин убаастыыр, чэгиэн-чэбдик курдук көрдөрүөхпүтүн, эрдэттэн бөлөмнөөх буолуохпугун наада.

— Улуус дьаһалтатын өттүттэн көмө баар дуо?

— Полиция үлэтэ — ыарахан үлэ. Билиги дьон олоҕун куһаҕан өттүн элбэхтик көрөбүт: этиһи-охсуһуу, ытаһыы-сонһоуу. Сотрудниктар бары бөлөмнөөхтөр, сөптөөх үөрэхтээхтэр, сатабыллаахтар, уопуттаахтар. Хас биридии киһи дьоллоох олоҕо олохтооһун, дьон олоҕун ким да былдыыр, малын-салын уорар бырааба суох. Билиги дьон олоҕун арааччылыырга дуулуһабыт.

Дьаһалта өттүттэн өйбөлү баар. Тэрлэтэлэри ДНД-га да таһаарыыга буоллун, халаан уута кэлбитигэр да улус баһылыга билигин кытта тэнгэ сылдан үлэлэстэ, сүбэ-ама биэрдэ. Кини дьон туһугар кыһалларын бэлэтиэм этэ. Нэһиликтэр баһылыктарын өттүттэн көмө баар. Кинилэр участкавайдары бэйэлэригэр тардан биергэ үлэлиэхтэрин наада. Оччоро үлэбит көдүүстээх буолуоҕа. Билиги үлэбит биер — норуот туһугар. Түмүккэ дьон полицияны мэхэй курдук буолбакка, доҕор-табаарыс, көмүскээччи, харыстааччы курдук көрөлөрүгэр баҕарыам этэ.

Кэпсэттэ В. РЫКУНОВА

спит оҕолору кэтээн көрүүбүнэн, оҕо буруйу оҕоруута, сокуону кэһитин бириичинэтэ-дьэ кэргэнгэ оҕоро төрөппүт сыһыаньыттан, олоҕор усулуобуйатыттан, алтыгар ыйтэтигэн, сокуону билбэттэтин буолар. Бу ааттаммыт бириичинэлэр өссө хос бөлөххө арааччаллар. Сорх оҕо буруйу оҕорон баран сыһа оҕорбутун өйдөн тутта көнөр суолга барар, сорх оҕо өссөн эбэтэр буруйу оҕорбутунан бэйэтин көрдөрө, биллэрэ сатаан, ис туруга мөлтөбүттэн, тастан киирэр хара

буруйу оҕорбутугар көннөрүү үлэ барар буоллаҕына, иккискэ төрөппүт оҕотун сатаан ииппаккэ, көрбөккө, сорх ардыгар аһапакка, таһыннарбакка уонна оҕотугар сидин быһыылаахтык сыһыаннаспытыттан кинини холуобунай эппиэтинэскэ тардыы буолар. Ол курдук, быйыл төрөппүт оҕотугар сидин быһыылаахтык туһугар нэһиликтэринэн көрдөрүү маньык: Уөдэй-1, Партизан-1, 1 Хомустаах-1.

Билигин бүгүн Россия үрдү-

ПДН 77 сылыгар

Сокуоннай саастарын ситэ илик буруйу оҕорбут оҕолорго сэрэти сулууспата үһүн уннукутаах суолунан билигин күнгэ дьылы үүнэн-сайдан кэллэ. 1918 с. тохсунньу 14 к. сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор комиссияларын бастакы декрета тахсыбыта. 1919 с. олунньуга «Орону көмүскүүр сөбиэт» дьон ааттаах анал декрет тахсыбыта. Манна хабыллан үлэлиир дьон дьэитэ-уота суох уонна со-

ОҔО БУРУЙУ ОҔОРОУТА ЭЛБИИР

куоннай саастарын ситэ илик оҕолор ачыктыылларын утары охсуһар комиссия үлэлээбит. Сөбиэскэй былаас саҥа тэрлэлиитэ 6 мөл. оҕо бүтүн Россия үрдүнэн оскуоланан хабыллыбатах кэмэ этэ. Бу саҥа тэрлэлиит комиссия общественноста туһаайан уонна көрдөнөн «Үөрэҕэ уонна олоҕор-хонор сирэ суох оҕолорго үлэнэн көмөлөһүөххэ» дьон ыңгырыы таһаарбыта.

1935 с. ыам ыйын 31 к. ССРС Совнарком уонна партия киин комитета ис дьыала министрствотын систематын иһинэн «милия оҕолорго хоһо» (детская комната милиции) дьон ааттаах туһунан үлэһиттэр аһамыттар. Бу күнтэн ыла сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор подразделениеларын күнүнэн бүгүнгү күнгэ дьылы бэлэтэнэр. Онон бу сыл ыам ыйын 31 к. сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор инспекциялара 77 сылын томточчу туолар.

Сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолору кытта алтыһан үлэлээбитим быйыл 10-с сылыгар барда. Үлэлээбитим тухары оҕо сыһа үктэммит суолуттан өйдөнөн инникитин бу сыһаны хатылаабатын туһугар, бэйэтин быраабын, сокуон өттүттэн көмүскэллээх буоларын, кимтэн да атаҕастамматын ситиһи буолар. Бу 10 сыл иһигэр сокуону кэ-

дьайыларга түргэнник бэринириттэн буолар.

Нам улууһа республикабыт кииниттэн чугас сыгарынан үөрэнэргэ, үүнэ-сайда турарга, атын улустары кытта холоон көрдөхкө, бары өттүттэн сүүйүүлээх. Ол гынан баран, биер өттүн ылан көрөр буоллаха, буруйу оҕоруу, дьэ кэргэн аһыы утахтан сатарыйыыта, киһи киһини төкүннээһинэ, сидин буолуу олус элбээтэ.

Бүгүнгү күнгэ улуспутугар сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор буруйу оҕоруулары былырынныг көрдөрүүттэн 30%-н үрдээтэ. Нэһиликтэринэн ылан көрөр буоллаха маньык: Нам селота-1, Түбэ-1, Граф Визрэгэ-2, 1 Хомустаах-1, Хамаҕатта-2, Бөтүн-1. Биллэн турар, хайа нэһиликкэ буруй оҕоһуллубутунан ол нэһилик оҕоһулаатын учууталларын сылы быһа үлэлээн кэлбит үлэлэрэ согуллан хаалар. Бу түгүннэ дьон үксүн оскуоланы сэмэлиир өйдөбүллээхтэр, ол гынан баран оҕону иити боппуруоһа бастакынан төрөппүт эбэһинэһигэр киирэрин бары да билэн эрдэхпит.

Билиги, инспектордар үлэбит оҕону эрэ кытта буолбакка, төрөппүттэрин кытта эмиэ үлэ буолар. Атыннык этэр буоллаха, бастакыга оҕо

нэн оҕо боппуруоһа кытаанахтык турар. Холобур ханьык баҕар нэһиликкэ дьаһалтата, социальной харалта үлэһитэ оҕо дьэитигэр ыарахан усулуобуйааах, эбэтэр төрөппүттэн сидин быһыытын, эт-хаан өттүнэн эчэйбитин билэр эрээри кистээбит, эбэтэр улаханга уурбатах буоллаҕына бэйэтигэр миэрэ ылыллар. Онон оҕону кытта үлэлиир тэрлэтэлэр бары кыһамньыбытын ууран инники үүнэр көлөнөбит доруобай, чөл олохтоох буоларын туһугар үлэлиирит төвөөтөөх.

Түгэнинэн туһунан, урукку кэмнэргэ ПДН инспектордарынан үлэлээбит Лукин Егор Егорович, Колмогоров Вячеслав Васильевич, Ядрев Иннокентий Иннокентьевич, Попов Евсей Михайлович, Александров Петр Прокопьевич, Александрова Светлана Прокопьевна, Эверстова Надежда Васильевна, Иванов Василий Николаевич, Сокольников Петр Григорьевич, Павлова Ольга Александровна, үлэли сылдыар Атласова Любовь Олеговна, барыгытын сокуоннай саастарын ситэ илик оҕолор подразделениеларын 77 сылынан итиитик-истинник ээрдэлибин! Олоххугар ситиһиини, доруобуйаны!

Л.П. МОСКВИТИНА, ПДН инспектора, полиция майора

Сагарбат буолуохха сатамат!

Ыам ыйын 13 к. Дьокуускай-Нам трассатыгар, Хамаҕаттаҕа микроавтобус уонна «Виста» массына харыспыттарын түмүгэр 10-тан тахса киһи эчэйи ылбыта, сорохторо балыһаҕа киирбиттэрэ. Таксилар харыспыттар үһү дьон сураҕы истэммин «Нам» Дьокуускай-Нам маршрутунан сылдыар таксистар тэрлэтэлэрин салайааччыларыттан А.П. Кутуковтан туоһуластым. Алексей Петрович онуоха манньык эппиэттээтэ: «Бу быһылаан туһунан бастаан истэн баран олус хомойбутум, баҕар, мин салайар тэрлэтэм таксиһа

АЛДЬАРХАЙ ТӨРҮӨТЭ — АХСЫМ АЙАННААҔЫН

буолуо дии санаабытым. Онтукайым атын такси сулууспата эбит. Ол да буоллар хомолтом ааспатаҕа. Куоракка сылдыар икки такси сулууспата баар. Биирин, этиллибитин курдук, мин салайабын. Иккиһин ким салайара биллибэт. Мээнэ сылдыаллар. Билигин үлэтэ суох элбэх, онон, дьон массыналаннылар даҕаны таксистын дииди таксисты сүүрэллэр. Дьингэр, таксист дьон анал докумуоннаах, лицензиялаах киһи буолуохтаах. Дьон ону араарбат, чааһынай, көңүлө суох сүүрэ сылдыар дьону таксистар дьон ааттыыллар. Мин таксилаабытым 10-ча сыл буола. Тэрлэтээр үстэн итэҕэһэ суох сыл суоппар стажтаах эрэ дьону үлэҕэ ылабын. Пассажирдартан иккитэ суругунан үнсүү киирдэбинэ бу суоппар уурайар. Итингитэ биер да суоппарга үнсүү киирэ илик. Аны түргэн сырры туһунан эттэххэ миигин бастаан наһаа түргэнник сылдыар дииллэрэ, кэлин диспетчергэ эрийэн «миэхэ Кутуковы ытыын» дииллэр. Суоппардарым скоростной режими тутуһа сатыыллар. Кинилэргэ массынанан ытыы, дьону кытта кэпсэти культуратын туһунан, түргэнник айаннаамаҕ дьон куруук үөрэтэр-өйдөтөр үлэни ытабын, тийэн иһэр дьоннорун иннилэригэр эппиэтинэс баарын өйдөтөбүн, тэрлэтэбитигэр профсоюзтаахпыт. Нэһилиэнньэ, таксистар уонна дьаһалта икки ардыларыгар көмөлөсүһүү, өйөһүү баар буолуохтаах. Улуус баһылыгын тутууга, промышленноста солбуйааччы С.С. Матвеев таһымыгар соторуугааҕыта буолбут автобус авариятын кэнниттэн муньахтаабыппыт. Кини аатыгар ыңгыры суорук бөлөмнөөх тиэрдээри сылдыабыт. Такси туһунан сокуон тахсан билигин улартыбы элбэх. Билиги бу сокуону тутуһан нэһилиэнньэҕэ туһалаах буоллун дьон үлэлибит».

2008 сылга «Суоппар баанньыка ыксаабатаҕа буоллар» дьон таксистар суол быһылаанын таһааралларын туһунан ыстатыйа суруйбутум. Кэники кэмгэ улуспутугар суол быһылаана элбэхтик тахсар. Оноуа сүүрээри эрэ барытын такси үһү дьон сурах тарҕанара хомолтолоох. Ол да буоллар, массыналаах дьоммут олус түргэнник айанньыллара баар суол.

В. РЫКУНОВА, ГАИ общественной инспектора

Сокуону билиэххэ, тутуһоохха уонна туһанахха

ДЬИЭБИТИН УОРУТТАН АРАҔАЧЧЫЛААН

Дьэиэ сокуона суох киирэн атын киһи малын-салын уоруу аһаана син биер үрдүк. Аһаҕас бу сыл бастакы кварталыгар республикаҕа квартираттан уоруу 177 төгүлэ бэлэтэннэ. Нам улуһугар бүгүнгү күнгэ диэри 24 уоруу таҕыста, быллырын 16 этэ. Киһи суопсуһаһын утары буруй 33 (2011 с. — 24), квартираттан уоруу 7 (2011 с. — 3), квартираҕа, дьэиэ сокуона суох киири 10 (2011 с. — 5).

Следователлэринэн көбүтүлүбүт уонна ирдэнэр холуобунай дьыалалар матырыйааллара көрдөрөлөрүнэн, квартираттан уоруу орду «спальная» оройуоннарга тахсар. Уоруулар сүрүннэн сарсыарда 9 ч. киһэ 18 ч. диэри тахсаллар. Бу кэмгэ хаһаайыттар үлэлэригэр, үөрэхтэригэр сылдыаллар. Уоруу уопускалар кэмнэригэр эмиэ элбиер.

Квартираны күүтүллүбэтэх ыалдыттартан хайдах харыстыахха сөбүй? Дьэиэ киири саамай тардаммит көрүннэриэн көңүл киири, күлүүһү талан ааны арыһы, ааны алдыаты, форточка эбэтэр балкон нөҕүө киири, күлүүһү өһүлэн ылыы буолаллар. Сайын — уопускалаах, даачалаах дьонго сөптөөх кэм буолбатах, уоруйахтарга эмиэ үчүгэй бириэмэ. Практика көрдөрөрүнэн күүтүллүбэтэх ыалдыттары дьон кыһаммата тардар. Домушниктарга аһаҕас түннүктэр, өстүөкүлэнэн бүрүллүбэтэх балконнар, туохха да наадыйбат чугас ыаллара уонна сигнализация суоҕа «үлэлиллэригэр» көмөлөһөр.

Ордук элбэхтик «ыалдыттар» кирдээх илиилэригэр бастакы этээскэ олорооччулар эрийдэнэллэр. Домушниктары бастакы этээс тийимтиэтэ тардар. Форточка аһаҕас буоллаҕына, уоруйахтар түннүгү арыяртан ыарырапаттар. Дьон барыта туһунан кытайскэй тимир ааннара даҕаны быһаабаттар. Манньык ааннары арыһыга уоруйахтар ыарырапаттар.

Ол гынан баран уоруйахтартан куотунуохха сөп. Холобур, үһүн кэмгэ ханна эрэ барар буоллаҕытына ыалларгытын киһэ

дьэиэтигэр уогу уматалларыгар көрдөнүн. Уот уоруйахтары тэйитэр. Практика көрдөрөрүнэн, ыаллар көмөлөрүнэн элбэх буруйу оҕорооччу тутуллар. Маны таһынан ыалларгытын эһиэхэ кэлэр почтаны ылан иһэллэригэр көрдөнүн. Туолбут почта дьаһыга — уоруйахтарга бэлэ. Түннүктэригитин аһаҕас хаалларыман, ордук бастакы этээскэ олоҕор буоллаҕытына.

Квартира куттала суол буолуутун хааччыы баһыт көрүнүнэн вневедомственной охрانا отделыгар квартираны сигнализация пультугар туруоруу буолар. Өскөтүн манньык сигнализацияҕа харчыгыт тийбэт буоллаҕына, көннөрү тыас таһаарар сигнализацияны туруоруоххутун сөп.

Малгытын-салгытын харыстыыр инниттэн манньык миэрэлэри ыларгытыгар сүбэлибит: ыалларгытын кытта доҕордоһун, кинилэр көрөн тыллыахтары сөп; сантехнигы, электриги эбэтэр атын дьону ыңырдахытына күлүүскүтүн көрдүөргэ көстөр сиргэ хаалларыман; өскөтүн квартираҕыт саамай үһэ этээскэ баар буоллаҕына, чердакка тахсар хайаҕастарга болдомтобутун уурун; бастакы этээскэ баар квартиралар дьон түннүктэригэр тимир эрэхэнкини туруораллара орду; үһүн уопускаҕа ханна эрэ барар буоллаҕытына харчыгытын, сыаналаах малгытын баанна камера хранения угун. Өскөтүн баанна ууруоххутун баҕарбат буоллаҕытына, дьэиэ сейфэҕэ угун уонна сейфэни истээнэҕэ саайын; квартираҕа тайник баар буоллаҕына, кимизэх да этимгэ; квартира күлүүһүн коврик аһыгар уонна почта дьаһыгар хаалларыман; ыалларгытын кытта сүбэлэһэн баран этээскитигэр эби аанна туруорун; дьэиэтигэр улаханньык билбэт дьонгутун ыңгырыман; күһүрдүллүбүт күлүүстээх хааччытылаах ааны туруорарга харчыгытын харыстаамаҕ.

Д.Н. НИКИФОРОВ, ИДЪО начальнигы оперативнай үлэҕэ солбуйааччы, полиция майора

**Спорт – дьулуур,
спорт – тулуур**

Бам ыйын 4 күнүгэр Намнаабы оҕо спортивнай оскуолатыгар улуус баһылыгын кубогар, спорт маастара А.И. Никитин 50 сааһын туолар үбүлүөйүгэр аналлаах көңүл тустууга республикатаабы

көмүскээтилэр.

Уопсай хамаанданан түмүккэ Нам университеты 7 очконан кыайар, салгы училище хамаандатын 4-3 хотон бочуоттаах маннайгы миэстэбэ тахсар. Иккис миэстэни УОР, үсүнү ХИФУ ылла.

Икки ыйааһынга хапсаҕайга мунутуур кыайыылаах аатын

**БАСТЫҢНАР
КЭККЭЛЭРИГЭР**

күрэхтэһии буолан ааста. Манна Нам, УОР, ХИФУ хамаандалара сирэй көрүстүлэр. Кылаабынай судьуйанан А.Е. Мостанов үлэлээтэ. Спортсменнартан оҕолорго Россия призердара: Тютрин Арийаан (УОР), Алексеен Евгений (УОР), Тимофеев Виталий (УОР-Нам); Уһук Илин регион турнирдарын чемпионнара: Алексеев Николай (УОР), Алексеев Евгений (УОР); ноуоттар икки ардыларынаабы спорт маастара Сивцев Кузьма (Нам) бааллара күрэхтэһии үрдүк таһымна дакаастаата. Улууспут аатын Дуц Александр (көңүл тустууга спорт маастара), Данилов Вячеслав (хапсаҕайга спорт маастара), Семенов Вадим (тустууга, хапсаҕайга спорт маастара, Азия чемпиона, Европа призера), Кутуков Василий (тустууга спорт маастара)

ийин үгүс бөбөс күүһүн холосто. 70 кг диэри 9 кыттааччы киирдэ. Финалга оҕолорго республика чемпиона Андрей Бекренев (УОР) уонна Айаал Охлопков (Нам) кииристилэр. Түмүгэр Айаалыраастык кыайан А.И. Никитин 25 тыһ. солк. наарааданы тутта. Оттон А. Бекреневка улуус хапсаҕайга федерациятын бэрэссэдээтэлэ В.В. Куприянов, ген. спонсор „Регион“ КСК (дир. А.А. Кузьмин) 3 тыһ. солк. бириэмийэлэрэ тигистэ. 70 кг үөһэ 7 бөбөс күөн көрүстэ. Финалга Вадим Семенов (Нам), Евгений Алексеевтыын (УОР) көрсөн чабылхайдык кыайда. Итиэннэ эмиэ 25 тыһ. солк. тутта.

Бу күрэхтэһиилэри тэрийэн Нам улууһа тустууга, хапсаҕайга республикаба бастыҥнар кэккэлэригэр сылдьарын көрдөрдө.

И. УВАРОВСКОЙ

Дьобуус уонна орто бизнес эйгэтигэр

САҢА МАҒАҢЫЫН

Хамаҕатта нэһилиэгэр 5 маҕаһын үлэлии турар. Дьонсэргэ онтон атыылаһан күннээби наадаларын булуналлар. Олгынан баран, дэриэбинэ хоту өттүгэр олорооччуларга барыта тэйиччи турар. Бу кыһалҕаны өйдөөн Мария, Николай Оконешниковтар Кириэс Кытылла бородуукта маҕаһынын арыяннар хоту ыаллара абыранан эрэбит дэһэллэр. 3 оҕолоох дьэ кэргэн хаһаайката бу иннинэ күн аайы Намга тиэстэн „Байдам“ ПО-ға атыыһытын үлэлээбит. Инньэ гынан оҕолорун көрөрүгэр ыарахаттары көрсөн уонна „Байдам“ маҕаһын эстэн үлэтэ суох хаалар кутталаммыт. Мантан сиэттэрэн уруккаттан толкуйдуу сылдьыбыт санааларын дьаныһан туран олоххо киллэрэн барбыттар. Ыал аҕата

Николай маҕаһын дьэитин бэйэлэрин тизгэннэригэр уурбут-туппут курдук онорон ээр. Бу бэйэ дьарыктаах буоларыгар туораттан көмө көрдөөбөккө, дьонтон сүбэлэтэн, литература-лары ааһан ылсыбыттар. Эргин эйгэтигэр үлэлээбит буолан, баҕа санаатын түргэнник ситиспит. Атыһыт быһытынан элэккэй, түргэн туттуулаах буолан Марияны атыылаһааччылар номнуо сөбүлээбиттэр. Маҕаһын аһыллыбытыттан чачы үөрбүттэр. Онтон Маша бэйэтэ дьон урукку курдук буолбатах, наһаа иэс ылбаттар, эргин культураһын өйдүүллэр, тутуһаллар дьон үөрэ-көтө кэпсиир. Маҕаһын от кэмигэр маҕаһынын

эрдэ аһан үһүннүк үлэлиригэр көрдөспүттэр, ону учуоттуом дьон санаатын үлэлэстэр.

Саҕа маҕаһымыт „Россия“ дьон кизг өйдөбүллээх ааттаммыта кэрэхсэбиллээх. Ону сэргэ дьэ кэргэн хаһаайына Николай аҕата Оконешников С.С. Россия дьон хос ааттааба, онон эһээлэрин аатынан бу ыаллар быһалыы «Россиалар» дьэинин биллэрлэр. Ити курдук, аат ааттанар дьыалата этэнгэ саҕаланна, инникитин Кириэс олохтоохторо сөбүлээн сылдьар үлэлээх, хамаҕатык барар астаах-үлэлээх маҕаһын буола турарыгар баарабыт.

**М.Г. ВИНКУРОВА,
Хамаҕатта**

2012 сыл — улууска М.К. Аммосов сыла

**«ЭЛИГИЭТТЭР»
КЫАЙЫЫЛАРА**

Республика күнүгэр, муус устар 27 — иккис сылын М.К. Аммосов аймаҕа, И.С. Гаврильев аат. 1 №-дээх оскуола учуутала, Саха республикатын үөрэҕиритин туйгуна, 10 кылаас салайааччыта Я.Е. Корякина

оҕолорунаан Хатырыктаабы сыһылаһан киингэ спектакль көрдөрдүлэр.

Ол курдук, Яна Егоровна икки сыллааҕыта бэйэтин кылааһын оҕолоругар драмкружок тэрийбит, сүбэлээн биэрээччинэн,

режиссерунан бэйэтэ үөрэппит оҕото, Саха республикатын культууратын туйгуна Иван Новиков буолбут. Реквизиты, кестүүмү А. Шестаков аатынан сыһылаһан киинэ хааччыбыт. Былырын бөлөмнээбит Суорун Омоллоон «Киһини туох кизэргэ-тэрий?» спектакль республикатаабы оскуолалар театрдары көрдөрүүлэригэр «Синяя птица» фестивалыгар «Лучший драматический спектакль» номинацияны ылбыта. Онтон быһыл республика 50 оскуолатыттан сэттэ бастыҥнарын иһигэр киирэн Мария Обутова-Эверстова суруйбут «Элигиттэр» спектаклы туруоран «Лучший патриотический спектакль» номинацияны ылан, Дьобуускайга Эдэр көрөөччү театрыгар спектаклыларын көрдөрдүлэр. 10 кылаас үөрэнээччитэ Сардаана Васильева икки сылы быһа «Лучшая женская роль» номинация хаһаайката буолла.

Яна Егоровна кылааһын оҕолоро чаччы талааннаахтары, эйэлээхтэрин биһирэтигэр уонна Хатырык нэһилиэгин дьон-сэргэтэ кинилэргэ инники айар үлэлэригэр өссө үрдүк ситиһиилэри баҕарар.

**Альбина КУЛИЧКИНА,
Хатырык**

Хайдах олордугут, ыаллар?

Салбан ытык кырдыаҕа Охсүүн 84-с сааһыгар оҕолоро, сиэннэрэ, күтүөттэрэ, кийиттэрэ бары турунан 6 х 7 м дьэини кылгас бириэмэ иһигэр

Өксүүнү хайгыыллара баар, күһүгүнү кэмгэ сир аһа ситиитэ турунан туран отоннуур. Бииргэ отонноспуттар кэпсииллэринэн, иһитин хайгы-үйэ толорбута эрэ баар буолар. Бэл, быйыл отон аанньа үүммэтэх дьылыгар отон-

көмөлөспүт, хана паа кылааспыт дьонго махтанан Өксүүн кырдыаҕас «бириэмийэ» бэлэх туттартаата. Ол киһэ иһитим, социальнайтан аңардас олоор 80-наах дьонго 20 тыһ. солк. көмө биэрэр буолбуттарын.

ТАПТАЛ БЭЛИЭТЭ – САҢА ДЬИЭ

тута охсон биэрбиттэрин дьэ малааһыныгар кэлбит дьон сөбөн-махтайан кэпсээтилэр. Маньаха диэри былгыгы, арааһа 100 саастаах дьэиэ олоорбута.

Өксүүн бэйэтэ кэпсириинэн, былыр, колхоз саҕана, дьэиэ туттар кыах суоҕа. Кырдыга, былгыгы колхозтаахтар күн быһа көстүбэт түбүктээх этилэр. Оттон билигин олох уларыйан, сааһырыт дьон сорсуйан иһэн баттаспыттарын аанньа, урукку олохпугар баалыыр сатамат.

ноон оҕолоругар «дайдыга» ыһыптын махтанан аҕыннылар. Өксүүн өссө биир хаачыстыбалаах эбит. Ол отоннуу да сылдьан, хаһан да «айакка» диэбэт үһү. «Онон аны мантан антаах ылдыттар айакалаамаҥ,» — дьэиэ тыл эттилэр.

Уопсайынан, Салбан ылын олоҕо тупсарыгар чэпчэтэр климат, өй-санаа үөскээбит эбит. Манна кимизэх көмө наадатынан олохтоохтор көмөлөһөллөр. Ол иһин дьэитин тутуутугар

көмөлөспүт, хана паа кылааспыт дьонго махтанан Өксүүн кырдыаҕас «бириэмийэ» бэлэх туттартаата. Ол киһэ иһитим, социальнайтан аңардас олоор 80-наах дьонго 20 тыһ. солк. көмө биэрэр буолбуттарын.

Дьэ, ити курдук элбэх оҕо, сиэн, хос сиэн, эт-хаан аймахтара, эбээлээх Ксения Гаврильевна Новгородова-Харлампыева туһунан кэпсээтим.

**Н. КОКОРЕВ,
Хамаҕатта**

Улуус нэһилиэктэригэр

Бам ыйын 16 күнүгэр Салбан орто оскуолатын 2011-2012 үөрэх сылыгар оҕолор үөрэхтэрин, олимпиадаларга, аабыларга ханна кыттыыны ылбыттарын, оскуола иһинэн ытыллар араас общественнай үлэлэргэ, оскуола чизһин көмүскүүр үөрэнээччилэрин чизтээһин буолла. Улууска ытыллыбыт аабыларга учууталлар, оҕолор кыттаннар бириистээх миэстэлэргэ тиксибиттэр. Начальнай оскуола оҕолоро бэйэлэригэр сөптөөх кыттыыны ылан, араас номинацияга тигистилэр. Манна учууталлар Находкина Л.И., Слепцова Г.Г., Протопопова М.Р., Ларионовскай

САЛБАН СОҢУНА

аабы бастыҥа Следаков Л., «Оскуола бастыҥ үөрэнээччитэ» — Аммосов Коля. Ону таһынан, Находкин А., Еремеев Артур «Бастыҥ спортсменнар» буолбуттарыгар оҕолор төрөспүттэрэ үөрдүлөр-көттүлэр. Алын кылаас учууталлара оҕолор улахан кылааска тахсалларыгар билии халбаһаабат акылаатын түһэрээччилэр. Оскуола бүтэрбит оҕолорго үөрэххэ киирэллэригэр сэмэй кылааттара эмиэ баар. Научнай чинчийэр үлэбэ бастыҥ Лукинова А., оскуола бастыҥ үөрэнээччитинэн Протопопова Настя, Уйгуна Слепцова, Лари-

оновскай аабы бастыҥа буолдулар. Итини таһынан, оскуола профсоюзта оскуола общественной үлэтигэр туора турбат, үлэтигэригэр, оҕолоругар кыһаллар төрөспүттэрин, элбэх оҕолоохторун махтал суругунан, грамотанан наараадалаатылар. Оҕолорго ити аһылыгы тэрийэр Т.Н. Гаврильева, повардар Оконешникова С.С., Оконешникова А.С., үлэти Дороев А.А. сылаас миннигэс аһынан оҕолорго сэмэй кылааттарын киллэрэллэр. Ити курдук, Салбан инникилээх олоорбут.

А. ПРОКОПЬЕВА, Салбан

**ТҮМҮКТҮҮР
КҮРЭХТЭҢИИЛЭРГЭ**

Оскуола үөрэнээччилэрин быһылыгы сайынны спартакиада М.К. Аммосов төрөөбүтэ 115 сылыгар ананан.

Убүлүөйгэ ананымт спартакиада бам ыйын 17-18 кк. Хатырыкка буолан ааста. Манна улуус 7 оскуолатын үөрэнээччилэрэ 100, 200, 400, 800, 1500, 2000, 3000 м сүүрдүлэр уонна үһүнү ыстаннылар. Түмүгүн билиһиннэрдэххэ маннык: 100, 200 м кыргыттарга Нам 1№-дээх оскуола үөрэнээччитэ Беляева Маша, уолаттарга Намнаабы гимназияттан Тюнгюрядов Андрей иннилэрин кимизэхэ да биэрбэттилэр. 400, 800 м Нам 2 №-дээх оскуолаттан Сивцева Аня, Готовцев Саша бастакы миэстэни ыллылар. 1500, 2000 м Игнатьева Ира (НСШ-2), Флегонтов Сандал (НСШ-1) үһүн тыһынаахтарын көрдөрөн пье-

дестал маннайгы үктэлигэр табыстылар. Маны тэнэ, Сандал 3000 м сүүрэн эмиэ бастакы миэстэни ылла. Уһуну ыстаныыга Куличкина Шура (НСШ-1), Тюнгюрядов Андрей (НУГ) бастаатылар. Устэ төхтөрүйэн ыстаныыга Настаева Ньургуйаана (НСШ-2), Тюнгюрядов Андрей (НУГ) бастаатылар.

Кыайыылаахтарга грамоталар, мэтээллэр, бириистэр туттарылыннылар. Улуустаабы үөрэх управлениета, түгэнинэн туһунан, оҕо спордун өйөөн көмөлөспүт тэрилтэлэргэ махталын тиэрдэр. Ол курдук — „Ткани“ маҕаһын хаһаайына М.Л. Викторова, „Реал-право“ тэрилтэ начальнигар Р.М. Колодезниковка.

**Л.В. ШЕЛКОВНИКОВ,
үөрэх управлениетын
методина**

Кэрэ эйгэтигэр

Хатын Арыы нэһилиэгэр иккис сылын хаартыска күрээбэ ытыллына. Былырын аҕалар сэбиэттэрин тэрээһиннэрин «Булт абылаҕа» дьон ааттаах күрэх ытыллыбыта. Быйыл

уонна оҕо» тематын арыытыгар: 1 миэстэ - Слепцова Варвара Дмитриевна, Аппааны, 2 миэстэ - Попова Екатерина Ивановна, Аппааны, 3 миэстэ - Овчинникова Юлистана Семёновна, Аппааны, 4 миэстэ - Сметанина

**«ДЬИКТИ ТҮГЭН»
КОҢКУРС**

олохтоох дьаһалта «Чороон» сыһылаһан киһинин тэрийиитинэн «Дьикти түгэн», «Айылҕа уонна оҕо» дьон ааттаах хаартыска күрээбэ салгыы ытыллына. Күрэх муус устар 18 күнүттэн 24 күнүгэр дылы биллэриллибитэ. Манна Аппааны, Граф Биэрэгин олохтоохторо активнайдык кытыннылар. Хаартыска быһытастаката нэдиэлэ устата турда. Барыта 200-тэн таһа хаартыска ыйанна. Уопсайа 13 автор бэйэтин үлэтин кизг араҕа таһаарда.

Биэс киһилээх дьүүлүүр сүбэ муус устар 24 күнүгэр үлэлэри көрөн, дьүүллэһэн маннык кыайыылаахтар быһаарылыннылар. «Айылҕа

Саргылаана Петровна, Граф Биэрэгэ. «Дьикти түгэн» тематын арыытыгар: 1 миэстэ - Сивцева Мария Александровна, Аппааны, 2 миэстэ - Фёдорова Анисия Егоровна, Граф Биэрэгэ, 3 миэстэ - Николаева Тамара Петровна, Граф Биэрэгэ, 3 миэстэ - Игнатьева Александра Даниловна, Аппааны.

Бары кыттыбыттарга анал бириистэр, номинациялар олохтоннулар. Кирибит үлэлэр бары даҕаны хаартыска ис хоһоонун арыян, профессиональнай харахтарынан көрөн түһэрбиттэрэ дьон сэнгээриитин ылла. Инникитин маннык тэрээһиннэргэ нэһилиэк дьонно активнайдык кыттыа дьон эрэнэбит.

Н.Д. СИВЦЕВА, Аппааны

Тыа сиригэр сатаан дыһаннахха, онно өйбүл буолар сөптөөх экономическай усулуобуйалары тэрийдэххэ, наука уонна техника ситиһиллэригэр тирэйдирэххэ, дьиэ сүөһүтүн ханнык бабарар көрүнэ элбэх дохуоту биэриэн сөп. Сылгы, ынах сүөһүнү иитэн дохуот ылардааҕар түргэнник көдүүһү биэрэр салааларынан сибиинньэ, көтөр иитиитэ буоларын үгүс киһи билэр.

Онон, дьиэ сүөһүтүн бу көрүннэрин иитэргэ санаммыт, эбэтэр ааспыт сылларга дьарыктанан иһэн иитии нэмэн булбакка, үлэлэрэ өнүйбэтэх, эбэтэр олох сапсыан көбүспиттэргэ да көмөлөһөөрөй, олохторун уйгутун үрдэтиигэ туһалаарай дьэн Василий Львович Алексеев «Дьиэ сүөһүтүн иитии» дьэн (1981 с.) кинигэтигэр сорох сүбэлэри хомуйан таһаарарга сананныбыт.

СИБИИННЬЭ ААТА ЭРЭ СИБИИННЬЭ...

Сибиинньэ талымаһа суох буолан иитэргэ эрэйэ суох, түргэнник улаатар, аһылыгын үчүгэйдик төлүүр, сыаналаах биологическай хаачыстыбаларынан уратылаах.

Толору хаачыстыбалаахтык аһатан туран, сөптөөхтүк көрдөххө-харайдаахха ийэ сибиинньэ биридэ төрүүрүгэр 10-12, оннооҕор 15-16 өвөлөнөр.

Сибиинньэ уулаах сылдыар кэмэ 114-116 күн (үс ый, үс нэдиэлэ уонна үс күн). Оволорун эмнэрэр кэмэ 60 күн. Итинэн биридэ сибиинньэ сылга иккитэ төрүүр кыахтаах.

Үчүгэйдик аһатар, көрөр-харайар буоллаахха, 5-6 ыйдаах боросуонак 100 кг ыйааһынанар, ити ыйааһына 140 хонуктаах боросуонак үктээбит түбэлтэлэрэ бааллар. 9-10 ыйдаах

охтаах. Иһин иһин өтгө эриэ-дэхси, 12-14 эмийдээх буолуохтаах.

Сибиинньэ тириитэ уонна түүтэ төһө бородууксуулаах буолуовун эмиз көрдөрөр. Тириитэ чинг, мыччыстаҕаа суох, сымнаҕас, түүтэ кылгас, хойуу, этигэр сыста сылдыар, килбэчигэс буолуохтаах.

УУЛААХ ИЙЭ СИБИИННЬЭНИ КӨРҮҮ-ХАРАЙЫ

Уулаах сибиинньэни наһыллык көрүлүлэр-истиллэр, үргүөргө туруоруллубат, тымныы ууну иһэрдиллибит.

Уулаах сибиинньэ ыраас, кураанах, ичигэс, сибииньэ салгынаах, күн уота көрөр сиригэр туруохтаах. Аһылыгын, уутун кэмтитэн кэмтигэр бэриллээхтээх. Күнгэ 1,5-2 чаас устата ичигэс күннэргэ таһырдыа таһааран чэчитиллээхтээх.

күнгэ 3,5-4,5 кг бурдук аһылык, 2 кг сүбүөкүлэ эбэтэр күөх үүнээйи, 0,5-0,7 кг от мээккэтэ, 2-3 лиитэрэ үүт аһылык.

Итиниэхэ концентрат аһылыгы 2-3 сүбүөкүлэни 5-10 мм бөдөнөөх гына үлтүрүтүллүөхтээх. Сибиинньэ аһылыгын аһатары туран булкупуулаахтык итиэннэ сылаас уунан илтиллиэхтээх. Аһылыгы хойуу хааһы буолар гына булкупуулар, аһаан бүпүтүн кэннэ ууну элбэти иһэрдиллэр. Аһаабыта биридэ чаас ааспытын кэннэ хоруудатын аһылык тобууттан ыраастаан, сууйан кэбиһиллээхтээх.

БОРОСУОНАКТАРЫ ИИТИИ УОННА ИЙЭЛЭРИТТЭН АРААРЫ

Кыра боросуонактар сүрүн аһылыктарынан ийэлэрин үүтэ буолар. Ити үүт ынах үүтүнээвэр бөлөгө 2,0-2,5 төгүлүнэн элбэх, ону таһынан сыатынан, битөмииннэринэн уонна минеральнай веществоларыннан баһыйар. Ол да буоллар боросуонактарга ийэлэрин үүтэ тиийбэт, онон эбии аһылыгы суох кыайан улааппаттар. Ол иһин бэрт кыра саастарыттан эбии аһата үөрэттиллиэхтээх, ол курдук төрөөбүттэрэ 5 хоммутуттан ыла хоруудаларыгар хоруорбут бурдук туораһын, мезли, мас човун ууруллуохтаах. Төрөөбүттэрэ 8-10 хонугуттан ыла ынах үүтүн эбэтэр үүт аһын иһэрдиллээхтээх.

Аһылыгы кыра кыратык

учуоттаныллыахтаах.

Уотууга анаан булкупуйа хааннаах сиенчэр сибиинньэни талар ордук. Итини таһынан уотууга сааһын эмиз учуоттуур наада. Араас аһылыкка үөрэтиэри бабарар буоллаахха, 2 ыйдаах боросуонагы атыылаһар ордук.

Атыыласпыт боросуонактын туспа килиэккэ, халыгын тэлгэтэн тутуохтааххыт, үчүгэйдик, намыннык, эйбэстик сыһыаннаһахтааххыт итиэннэ элбэхтик аһахтааххыт. Боросуонак саҥа усулуобуйа үөрэннэрин аайы аһылыгын эбэн биэрэн иһиэхтээххит.

Этиллибитин курудук, сибиинньэ барыны бары сиир. Ол гынан баран, сүрүн аһылыгынан концентрат аһылыктар, төрдүлүгүгэр астаахтар, сиилэс, күөх сибииньэ от эбэтэр кур от мээлибитэ, күөх от, үүт уонна киһи аһылыгы тобо.

Итини сааһынан, ыйааһынын, физиологическай туругунан көрөн нуормалаан аһатыллыахтаах.

УУЛААХ СИБИИННЬЭНИ АҤАТЫ

Уулаах сибиинньэ рациона концентрированной, сүмэллиннээх, күөх уонна дороххой аһылыктартан турар. Ити аһылыктар толору биологическай үрдүк хаачыстыбалаах, туһааннаах ингэмтэлээх, миньигэс амтаннаах буолуохтаахтар. Өскө сибиинньэ 100 кг тыһаанна маассатын ахсын 2,0-2,2 кг кураанах вещество тиксэр буолууна, ол аата үчүгэй рацио-

сааһын, туругун учуоттаныллар.

Ити усулуобуйаларынан сиенчэр сибиинньэни уотуу үс күрүгэ баар: эт, сыа аҥардаах уонна сыа.

Бэйэ уотууга саамай тардаммыт көрүнүнэн уотуу эт көрүгэ буолар. Итинник уотууга олус уһун бириэмэ барбат, чэпчэки содус сыаналаах эмиз суох эти ылыллар. Итини таһынан маньык уотууга ханнык бабарар фураж туттуллар.

Сибиинньэни уотууга, үксүгэр бурдук атаһын, дьэһимиини, төрдүгэр астаахтары, кортуопшуйу, оту уонна үүт аһын, итини таһынан оҕуруот аһын тобуудун, куукуна аһылыгын тобуудун тутталлар. Сайын хайа сатаарынан күөх үүнээйинэн элбэхтик аһаталлар. Уотуулар сибиинньэ рационагар хайаан даҕаны сөп буолар ахсааннаах белок, сөптөөх углевод баара учуоттанар. Итини тутуспатахха, сибиинньэ ыйааһына эбиллэрэ бытааран сыа буолан барыа.

Төһөнөн түргэнник уотаһын даҕаны, соччонун чэпчэки буоларын өйдөнүөхтээх. Онон сибиинньэни өлгөмнүк, күнгэ үстэ, сибииньэ, буорту буолбатаах аһылыгынан аһатыллыахтаах. Аһылыгы биригит биридэ чаас буолбутун кэннэ, тобуудун тоҕон, ыраастаан кэбиһиллээхтээх.

Эт-сыа көрүнүнэн уотуулар итиэннэ ыйааһынын 150-180 кг тиэрдэ сорукутанылар буоллаахха уон хоно-хоно күн аайы рационна 300 г концентраты эбэн бэриллэр, оттон до-

ОЛОХПУТ УЙГУТА ҮРДҮҮРЭ – БЭЙЭБИТИТТЭН

сибиинньэлэри ууһатыга хаалларыллар, оттон 13-14 ыйдаах сибиинньэ маньыгы төрүүбүн биэрэр.

Сибиинньэ тыа хаһаайыстыбатын ханнык бабарар сүөһүтэ сиир аһылыгын барытын сиир, итини таһынан, остолобуой аһылыгын тобуудун эмиз сиир. Итинэн сибиинньэни иитии быдан барыстаах.

Сибиинньэни Саха сирин бары улуустарыгар иитиэххэ сөп. Кинилэр айылҕа ханнык бабарар усулуобуйатыгар сөп түбэһэллэр.

Сибиинньэни сүһүнүнэн этин уонна сыатын иһин иитэллэр. Сибиинньэ этэ — сүмэллиннээх уонна миньигэс. Кини этиттэн арааһынай үрдүк ингэмтэлээх бородууксуулары: халбаһыны, бекону, корейканы, грудинканы, окорогы энгини оноргоохха сөп.

Син биридэ атын даҕаны сүөһү этин курдук, сибиинньэ этэ сыаналаах уонна бары наадалаах аминокислотоларынан толору, дөбөнүк бумуутуо белоктаах. Бу эт элбэх тимирдээх уонна В бөлөх битөмииннэрдээх. Сибиинньэ этэ киһи этигэр-синигэр 90-95 бырыһаана буһар. Сибиинньэ этэ тыа хаһаайыстыбатын атын сүөһүлэрин эттиринээвэр аҕыйах уулаах уонна белоктаах, элбэх сылаах, итиэннэ үрдүк калорийностаах.

Этин химическай састааба сибиинньэ сааһыттан, бородуудыттан, хайдах аһы аһырыттан, эттээһиниттэн тутулукутаах. 60 кг ыйааһынаах боросуонак этэ сүмэллиннээх, 18-20 бырыһыан белоктаах, сыата кыра.

Бирид киилэ итинник эт 1500 килокалориятаах. Сааһырбыт сибиинньэ этэ 50 бырыһыантан ордук сылаах, 10 бырыһыан кэригэ белоктаах, 4500 тахса килокалориятаах.

Этин тахсытыга бородуудыттан, сааһыттан, тыһытыттан, атырыгыттан уонна төһө уойбутуттан тутулукутаах. Этин тахсытыга 90-110 кг ыйааһынаах сибиинньэ 70-75 бырыһыан иһинэн, 140-180 кг ыйааһынаахха — 77-80 бырыһыан, улахан уонна үчүгэйдик уойбут сибиинньэ 82-85 бырыһыан. Сибиинньэ аһылыгын төлүүрүнэн тыа хаһаайыстыбатын атын сүөһүлэринээвэр быдан барыстаах. Сибиинньэ аһаабыт аһылыгын энергиятын 32 бырыһыанга диэригит этин үөскэтэригэр ороскуоттуур, оттон ынах 25 бырыһыан эрэ ороскуоттуур. Этэ тахсытынан арай бройлер көтөрдөрө эрэ баһыйтарар.

Сибиинньэни ханнык бабарар тутууга туруоруохха сөп, кылаабына ыраас салгынаах, кураанах, ыраас буолуохтаах. Сибиинньэ турар дьэтигэн ханнык бабарар чэпчэки матырыйаалтан тутуохха сөп. Саана курдук, сыл ханнык бабарар кэмигэр үчүгэй күн буолла даҕаны, боросуонактары таһааран чэчитэр площадкалар буолар гына, оттон тымныыга турар дьээлэрэ ичигэс, күн уота үчүгэйдик көрөр гына суоттаан туттар ордук.

ПЛЕМЯҤА СИБИИННЬЭНИ ХАЙДАХ ТАЛЫАХХА

Практика көрдөрөрүнэн бэйэ иипит сибиинньэтин иитэр уонна уотар ордук. Итиниэхэ доруобай, кытаанах конституциялаах тыһы сибиинньэни атыылаһан, 120-140 кг тыһаанна маассалаах 8-9 ыйыгар тиийиитигэр буоһаттарыллар.

Үчүгэй ийэ сибиинньэ көндөй көхсө уһун, халыгын, төбөтө орто, ойорбуһуттан көрдөххө кыра хотостугас, мооньон көрө суонаах, арбаһа көхсүн кытта тэгн буолуохтаах.

Синэ дэхси тэгн, кэтитэ орто содус, хонхоочо кэтит содус, орто уһуннаах, бөвө, бэйэ-бэйэлэриттэн тэйиччи үктэниллибит атахтардаах буолу-

Ууламмытын бастакы үс нэдиэлэтигэр аһыгар рационун кыччатан баран, уулаах сылдыарын бүтэһик үһүс ыйыгар эрэ аһылыгын эбэн бэриллээхтээх.

Уулаах сылдыар кэмигэр 1 кг концентраты, 600 г сүбүөкүлэни, эбэтэр күөх үүнээйини, 300 г от мээккэтин эбэтэр оту, 2-3 лиитэрэ үүт аһын аһатыллыахтаах. Ити кэмгэ сибиинньэ ордук кальцийга наадыһар, итини күнгэ 40 г мезли биэрэн кальцийга наадыһытын толоруохха сөп.

Сибиинньэни күнгэ 2-3 төгүл аһатыллар. Аһаабытын кэннэ сылаас, ыраас ууну иһэрдиллэр.

ТӨРӨТҮҮ

Ийэ сибиинньэ төрүүн иннинэ сүпсүгүрэр. Муостаны атахтарынан хаһыйар, айаҕар соломоно симинэр, онтуһан уйа оҕостор. Иһэ аллара түһэр, хонхоочо кыратык харбыйар.

Сибиинньэ төрүүрүгэр дьуоттаах бытыылкалары, марганцовканы, ыраас соттору, ону тэгэ сылаас уулаах биедэрэни бөлөмөнниллиэхтээх. Ийэ сибиинньэ сытарыгар-турурыгар халыгын тэлгэти булан тэлгэтиллэр уонна сибиинньэ аттыгар сылаас ууну туруоруллар. Сибиинньэ төрүүрүгэр наһаа утатар, онон уу суох буоллаһына өвөлөрүн сиир, өвөлөрүн утары ылан уган иһэр курдук эрдэттэн дьааһык бөлөмнөн кэбиһэр наада.

Сибиинньэ суукка хайа бабарар кэмигэр төрүүр, итиниэхэ хайаан даҕаны киһи көмөлөһөр ордук. Боросуонак ийэтигэр түстэһинэ иһиттэн 5 см ордо сылдыарын курдук киһини тарбаһынан быһа тутан быһыллар. Боросуонак тыһаарыгар көмөлөһөр туһуттан мунун, айаһын, кулгааһын чалахайыттан араарыллар уонна бүтүннүүтүн кууруор диэри кураанах, ыраас өрбөүкүнэн согуллар. Ол кэнниттэн дьааһык уган баран куул буолар таһаһынан сабыллар.

Сорох боросуонак өлбүт курдук көһүйөн төрүүр, оччоҕо түргэнник чалахайыттан босхолуу охсуллар, искусственайдык тыһынарыллар, чэпчэки массаж оҕоһуллар. Өскө ити даҕаны көмөлөспөтүгүнэ 45 кыраадыстаах сылаас ууга кулгааҕар, айаҕар, мунугар уу кирибэтин курдук өрө тутта сылдыан, ууга уган ылан баран искусственай тыһынары оҕоруллар. Итинник гынан боросуонагы тилиннэриэххэ сөп. Соробор сирэйттэн чалайаһын ыраастаан баран, айаһын аһан, хаста даҕаны салгыны үрэн киллэрдэххэ эмиз тиһэр.

Сибиинньэ төрөөн бүттээһинэ эмийдэрин марганцовканы сууйуллар, онтон өвөлөрүн барыларын ийэлэригэр тэгэ ыталаан эмнэриллэр, кыайан эмпэт мөлгөх боросуонагы иннинээҕи эмийиттэн эмэригэр көмөлөһүллэр.

ӨВӨЛӨРҮН ЭМНЭРЭ СИБИИННЬЭНИ КӨРҮҮ-ХАРАЙЫ

Сибиинньэ төрөөтүн кытта көндөй көхсүн, кэлин өттүн сууйуллар, тэлгэтин уларытыллар. Бөлөмнөниллибит убаҕас аһылыгы хоруудаара кутан бэриллэр, ону сибиинньэ бэйэте туран сиир. Ол гынан баран, 3-4 чаас буола-буола, эргэ аһылыгын тобуудун тоҕон, ыраастаан баран, саҥа сибииньэ аһылыгы кутан биэрэн иһилиэхтээх.

Төрөөбүтэ иккис нэдиэлэтигэр ичигэс күнгэ таһырдыа чэчичи таһаарыллыахтаах. Дэлэйдик, өлгөмнүк аһатыга сыйыа нэдиэлэ устатыгар үөрэттиллэр. Ийэ сибиинньэни күнгэ үстэ аһатыллар: сарсыарда 7 чааска, күнүс 1 чааска уонна киһэ 7 чааска, итиниэхэ аһылыга арааһынай уонна ингэмтэлээх буолуохтаах. Ордук концентрат аһылыгы биэрэргэ болҕомто ууруллар, онуоха

өлүүлээн, сиэтэхтэрин аайы кутан бэриллэр. Боросуонактары 1,5 чаас устата аһатыллар. Онтон килиэккэттэн хорууданы ылан баран сууйуллар. Боросуонактарга аһаахтарынан иннинэ эбэтэр аһаабыттарын кэннэ ууну биэрриллэр. Аһылыктарын быһыгар хоһуна отун, моркуобу сиэттиллэр. Сайын боросуонактары күөх оту сиэтэ үөрэттиллэр.

Балдыбаттарын наадатыгар, сибииньэ үтүө хаачыстыбалаах аһылыгынан аһаты таһынан, ичигэс чаһылык күннээх күннэргэ чаас анара таһырдыа таһааран чэчитилиэхтээх, ону тэгэ микроэлементэри итиэннэ антибиотиктары бэриллээхтээх. Ити препараттары ветеринарнай аптекаларга атыылыыллар. Итилергэн суурадаһын оҕоһулар: 1 л ууга 2,5 г сернокислай тимири, 1 г сернокислай алтаны суурайыллэр. Ити суурадаһыны күнгэ биридэ боросуонака 1-2 г, оттон антибиотиктары 1-2 г бэриллэр.

Боросуонактары 45-60 хонуктарыгар ийэлэриттэн биридэ кэмгэ сэргэ араарыллар. Итиниэхэ ийэлэрин килиэккэттэн таһааран кэбиһиллэр, ол кэннэ боросуонактары бэйэлэрин эрэ нэдиэлэ устатыгар килиэккэ туруоруллар. Боросуонактары ийэлэриттэн араарар кэмгэ ыйааһынара 15-20 кг буолуохтаах. Өвөлөрүттан арааран баран ийэ сибиинньэни элбэхтик аһатыллыахтаах, оччоҕо 5-7 күн буолан баран сибиинньэ баҕатыгар, ону саптарыллыахтаах.

УОТАГА АНААН БОРОСУОНАГЫ ХАЙДАХ ТАЛЫАХХА

Эниги дьэһит усулуобуйатыгар ылыт боросуонактарыттан аска талымаһа суох түргэнник улаатар дьобурдаах 50-65 хоммут боросуонактары уотууга хаалларынахтааххыт. Онтон ордугун рынокка атыылааххытын сөп.

Эккэ анаан иитиигэ бэйэтэ уһун, кэтит түөстээх, сиһэ уонна хонхоочо кытаанах, халыгын бууттаах, сөптөөхтүк үктэммит орто уһуннаах атахтаах, кытаанах туйахтаах, туйахтара кырылыгы хайыспыт буолуохтаахтар.

Ол эрэри киһи барыта дьэһитигэр сибиинньэ төрөтөн, онтон боросуонак талар кыаҕа суох. Үгүс дьон хаһаайыстыбалартан уонна рыноктан атыылаһааччылар.

Боросуонак туох-ханнык иннинэ доруобай буолуохтаах. Итини үгүтэ этигэр сыста сылдыарынан, тэник сөптөөхтүк тыһынарынан, үчүгэй туругуна биллэрлэр. Итиниэхэ племяра хаалларарга сөптөөх бэллээх боросуонактар баар буолуохтарынан эмиз

нунан аабыллар. Сибиинньэ уулаах сылдыар кэмигэр рационна концентрированной аһылык булладаһыга ингэмтэтигэр 65 бырыһыантан итээһэ суох буолуохтаах.

Уулаах сибиинньэ рационугар араас састааптаах ас кириэхтээх. Кыһын сууккага аһылык сүрүн састаабынан концентрат, сүөһү аһылыга буолар сүбүөкүлэ, моркуоб, от, сайын күөх от буолуохтаах.

Итиниэхэ сибиинньэ ити аһылыктары хайдах сиирин кэтээн көрүлүөхтээх. Өскө сибиинньэни аһаптыт кэннэ балтараа чаас буолан баран көрдөххө, аһылыгын элбэхтик тобохтообут буоллаһына, ол аата, сирэннэ эбэтэр олус элбэх бэриллибит. Маньык түбэлтээ аныгысыга аһылыгы кыччатан бэриллэр.

ӨВӨЛӨРҮН ЭМНЭРЭ ИЙЭ СИБИИННЬЭНИ АҤАТЫ

Ийэ сибиинньэни боросуонактарга 2 ыйдаах саастарыгар тиийэн доруобай, төрөлөк буола улааталлары курдук учуоттаан уонна үүтэ түспэтин курдук аһатыллыахтаах.

Ийэ сибиинньэ өвөлөрүн эмнэрэр кэмигэр үүттүйүүтө төһө толору сыаналаах протеиннаах аһылыгы аһырыттан тутулукутаах. Ийэ сибиинньэ эмнэрэр кэмигэр 240-300 кг, сорох сибиинньэ 500 кг диэри үүтү биэрэр. Орто үүттээх ийэ сибиинньэ күн аайы үүтүн кытта организмьыттан 280-300 г бөлөгү, 290-300 г сыаны, 200-300 г саахары, 13,5 г кальций уонна 7 г фосфоры таһаарар. Онон өвөтүн эмнэрэр ийэ сибиинньэ рационун бу маны учуоттаан оҕоһулуохтаах.

ИЙЭЛЭРИН ЭМЭ СЫЛДЬАР БОРОСУОНАКТАРЫ АҤАТЫ

Ийэлэрин эмэ сылдыар боросуонактарга аһылыгы талымаһа, аһатарга бөлөмнөһингэ уонна нуормалаан аһатыга улахан болҕомто уурулуохтаах. Нуормалаан аһаты саамай боростой нымаатынан декаданан нуормалааһын буолар. Биридэ боросуонак ахсын уон хонукка 200 г концентраты уонна 200 г үүт аһын эбиллэр. Боросуонагы эбии аһатарга схема баар буолуохтаах, онон көрөн аһатыллыахтаах.

Ити нуорманы боросуонак бүтэрэн иһэр буоллаһына, сөбүн көрөн, эбэн бэриллэр. Сорох аһылыгы атыһынан солбуйуохха син буолан баран, бу схема анааһы боросуонак үчүгэйдик улаатар. Сайын сүмэллиннээх аһылыгы күөх отунан солбуйуллар.

СИБИИННЬЭНИ УОТУҮ

Сибиинньэни уотуу иннинэ, аан бастаан, ханнык бородууксуулары ыларга уотары быһаарыллыахтаах. Итиниэхэ туох аһылык көстүөбүн, боросуонак ханнык бородуудалаһын,

роххой уонна сүмэллиннээх аһылыктар нуормаларын уларыппакка онунан хаалларыллар.

Уотар кэмгэ хоруудаа күн аайы мезли, кырыһы, кыһыл тойуу биридэтин 50-100 г ууран буойлэр.

Сибиинньэни уотууга 100-120 кг тиэрдэр сорукутаах буоллаахха, быһа холуйан, 200-250 кг бурдук аһылыгы, 200-220 кг сүбүөкүлэни уонна кортуопшуйу, 60-100 л үүт аһын, 400-500 кг күөх оту ороскуоттаныллар.

Сибиинньэни эт-сыа көрүнүнэн уотан 150-180 кг ыйааһына тиэрдэр буоллаахха, ити аһылык нуорматын 50-80 бырыһыан эбэн бэриллэр.

Итиниэхэ сибиинньэ аһылыгын бөлөмнөһингэ уонна тупсарыга улахан болҕомто уурулуохтаах, ол курдук аһылыгы буһаран итиэннэ доруоһалаан көөннөрөн сиэти ордук көдүүстээх.

Сибиинньэни күнгэ үс төгүл: сарсыарда 7 чааска, күнүс 1 чааска уонна киһэ 7 чааска аһатыллар. Сибиинньэни харага сиргэ итиэннэ күүлэйдэһэ туруоруор ордук.

СИБИИННЬЭНИ ӨЛӨРҮӨХ

Сибиинньэни өлөрүөх суукка аһарын инниттэн аһатары тохтоотуллар, ол гынан баран, оҕоһо ыраастанын дьэн ууну иһэрдиллэр.

Сибиинньэни хаһаайыстыба сүөһү өлөрөр сиригэр эбэтэр аналлаах быуһунаа илдэн өлөрүлүөхтээх. Өскө онно илдэр кыаллыбат буоллаһына, дьиэ таһыгар даҕаны өлөрүөххэ син, итиниэхэ эти көрдөрө ветеринарнай үлэһити ыгырыллыахтаах.

Сибиинньэни өлөрөр хас даҕаны ньыма баар. Үксүн атахтарын кэлгийэн охторон баран, быһаһынан сүрэжин (хаҥас саннын халтаһайын аһынан) аньан өлөрүлэр. Маньык өлөрүүгэ сибиинньэ этэ, сыата бүтүннүүтэ хаан

Понедельник, 4 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.25 Между нами, девочки
19.00 Давай поженимся!
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Побег»
22.30 «Первый класс» с Иваном Охлобыстиным
23.30 Вечерний Ургант
00.00 Познер
01.00 Ночные новости
01.20 Непутевые заметки
01.40 Х/ф «Билоски блюз»
03.45 Т/с «В паутине закона»

Вторник, 5 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!

10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.25 Между нами, девочки
19.00 Давай поженимся!
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Побег»
22.30 Никита Хрущев. Голос из прошлого
23.30 Вечерний Ургант
00.00 Ночные новости
00.20 Гражданин Гордон
01.20 Х/ф «Забывшее»
03.00 Х/ф «Седьмой»

Среда, 6 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20, 04.00 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.25 Между нами, девочки
19.00 Давай поженимся!
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Побег»

22.30 Среда обитания
23.30 Вечерний Ургант
00.00 Ночные новости
00.20 В контексте
01.15 Х/ф «Багси»

Четверг, 7 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20, 04.10 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.25 Между нами, девочки
19.00 Давай поженимся!
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.30 Т/с «Побег»
22.30 Человек и закон
23.30 Вечерний Ургант
00.00 Ночные новости
00.20 На ночь глядя
01.15 Х/ф «Смертельные мысли»
03.20 Т/с «В паутине закона»

Пятница, 8 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак

14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.40 М/ф «Бременские музыканты»
19.00 Давай поженимся!
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.35 Х/ф «Шесть дней, семь ночей»
23.30 Х/ф «Только ты»
01.40 Церемония открытия Чемпионата Европы по футболу 2012 г. Сборная Польши - сборная Греции. Прямой эфир из Польши
04.00 Светлана Светличная. Светить всегда

Суббота, 9 июня

05.00 Доброе утро
09.00, 12.00, 15.00 Новости
09.05 Контрольная закупка
09.40, 12.15 Женский журнал
09.50 Жить здорово!
10.55 Модный приговор
12.25 Т/с «Женский доктор»
13.20 Смак
14.00 Другие новости
14.25 Понять. Простить
15.15 Т/с «Девичья охота»
16.20 Хочу знать
17.00 Жди меня
18.00 Вечерние Новости
18.25 Между нами, девочки
19.00 Поле чудес
20.00 Пусть говорят
21.00 Время
21.35 В тени Солнца
22.45 Что? Где? Когда?
23.45 Х/ф «Животное»

01.15 Х/ф «Все о Еве»
03.50 Т/с «В паутине закона»
04.40 Чемпионат Европы по футболу 2012 г. Сборная Германии - сборная Португалии. Прямой эфир из Украины

Воскресенье, 10 июня

06.00 Чемпионат Европы по футболу 2012 г. Сборная Германии - сборная Португалии. Прямой эфир из Украины
06.45, 10.00, 12.00 Новости
06.55 Х/ф «Выстрел»
08.20 М/с «Детеныши джунглей»
08.45 М/с «Смешарики. ПИН-код»
09.00 Умники и умники
09.45 Слово пастыря
10.15 Смак
10.55 Дарья Донцова. Безумная оптимистка
12.15 Х/ф «Освобождение»
15.55 Х/ф «Про любовь»
18.00 Вечерние Новости
18.20 Принцесса Диана. Последний день в Париже
20.00 Кто хочет стать миллионером?
21.00 Время
21.20 Прожекторперисхилтон
22.00 Вся жизнь в перчатках
22.40 Х/ф «Голубая лагуна»
00.40 Х/ф «Викторина»
03.05 Поединки
04.40 Чемпионат Европы по футболу 2012 г. Сборная Ирландии - сборная Хорватии. Прямой эфир из Польши

РОССИЯ 1

Понедельник, 4 июня

05.00 Утро России
09.00 С новым домом!
09.45 О самом главном
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.30, 20.30 Вести-Москва
11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»
18.50 Прямой эфир
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Моя большая семья»
22.55 Х/ф «На дне знаний - 2»
00.05 Землетрясение
01.05 Вести+
01.25 Торжественная церемония открытия XXIII-го кинофестиваля «Кинотавр»
02.35 Профилактика

Вторник, 5 июня

05.00 Утро России
09.00 С новым домом!
09.45 О самом главном
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.30, 20.30 Вести-Москва
11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»

18.50 Прямой эфир
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Моя большая семья»
22.55 Специальный корреспондент
23.55 К 100-летию пушкинского музея.
01.15 Профилактика

Среда, 6 июня

05.00 Утро России
09.00 С новым домом!
09.45 О самом главном
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.30, 20.30 Вести-Москва
11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»
18.50 Прямой эфир
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Моя большая семья»
22.55 Исторический процесс
00.30 Вести+
00.50 Профилактика

Четверг, 7 июня

05.00 Утро России
09.00 С новым домом!
09.45 О самом главном
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.30, 20.30 Вести-Москва
11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»

14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»
18.50 Прямой эфир
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Моя большая семья»
22.55 Поединки
00.30 Вести+
00.50 Профилактика

Пятница, 8 июня

05.00 Утро России
09.00 Мусульмане
09.55 О самом главном
11.00, 14.00, 17.00, 20.00 Вести
11.30, 14.30, 17.30, 20.30 Вести-Москва
11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»
18.50 Прямой эфир
20.50 Спокойной ночи, малыши!
21.00 Т/с «Моя большая семья»
22.50 Х/ф «Человек, который знал все»
00.35 Профилактика

11.50, 16.45 Вести. Дежурная часть
12.00 Т/с «Тайны следствия»
13.00 Люблю, не могу!
14.50 Т/с «Ефросинья. Таёжная любовь»
15.45 Т/с «Кровинушка»
17.50 Т/с «Сваты»
18.55, 20.55 Т/с «Моя большая семья»
20.00 Вести в субботу
21.50 Х/ф «Хроники измены»
23.55 Х/ф «Казак-разбойник»
01.55 Футбол. Чемпионат Европы. «Нидерланды - Дания». Прямая трансляция из Украины

Воскресенье, 10 июня

05.30 Х/ф «Суета сует»
07.20 Вся Россия
07.30 Сам себе режиссер
08.20 Смехопанорама
08.50 Утренняя почта
09.30 Сто к одному
10.20, 14.20 Вести-Москва
11.00, 14.00 Вести
11.10, 14.30 Т/с «Записки экспедитора тайной канцелярии»
15.15 Х/ф «Обратный путь»
16.55 Шутки в сторону
18.55 Сместьяе разрешается
20.00 Вести недели
20.55 Рассмеши комика
21.40 Х/ф «Долина роз»
00.20 Х/ф «Перед закатом»
01.55 Футбол. Чемпионат Европы. Испания - Италия». Прямая трансляция из Польши

4 июня, понедельник

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Люди, дарящие надежду»
9:30 «Школа абитуриента»
10:00 «Время знать!»
10:30 «Филиал НВК в Москве»
11:00 «День за днем» информационная программа
11:35 «Күнчээн»: Айыы обото
11:50 «Уус кыһата»
12:05 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:30 «Время кино»: Безымянная звезда. 1 серия
16:40 «Мультки из детства»: Ореховый прутик
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Арбат»
17:30 «Геван»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
18:20 «Эниэхэ эбэрдэ аһаллым...» («Нам») ТВ
18:50 «Күнчээн»: Айыы обото
19:05 «Чэгиэн» прямой эфир. Ко Всемирному Дню охраны окружающей среды
20:00 «Недвижимость в Якутии»
20:15 «Эргимтэ»
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 «Аал-луук мас»: Эксекулээх туһунан санаалар
21:45 «Простые истины»
22:15 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

5 июня, вторник

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Чэгиэн-ЭКО» К Дню эколога
9:45 «Синэ үрэх кистэлэннэрэ» К Дню эколога
10:15 «Сардаана»
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»
11:35 «Мультики из детства»
12:30 «Простые истины»
13:00 «Геван»
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:30 «Время кино»: Поздняя встреча
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Гостиный двор»
17:30 «Полярная звезда»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

11:35 «Саха спордун көмүс түгүннэр»
11:45 «ТВ-спорт»: Көңүл тустууга Россия чемпионата
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:15 «Время кино»: Безымянная звезда. 2 серия
16:30 «Мультики из детства»: Миллион в мешке
17:00 «V MCI «Дети Азии»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
18:20 «На службе Отчизне» (ТВ «Чароит») (Россия)
18:50 «Күнчээн»
19:05 «Харах далгыгар» аһабыс эфиргэ ток-шоу
20:00 «Подробности»
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 «Точка кипения»
21:45 «Вестник 01»
22:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

6 июня, среда

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Недвижимость в Якутии»
9:15 «Көр-күлүү аргыстаах» Саха КВН
9:45 «Геван»
10:15 «Эниэхэ эбэрдэ аһаллым...» («Нам») ТВ
10:45 «Олог хобуһабын көрсө» («Нурба») ТВ
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»
11:35 «Мультики из детства»
11:45 «Полярная звезда» телевизионный конкурс
12:30 «Простые истины»
13:00 «Геван»
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:30 «Время кино»: Путевые заметки
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Гостиный двор»
17:30 «Полярная звезда»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

программа
18:20 «Хатыҥ ырыата — ыһаайалар» («Борогон» ТВ)
18:50 «Күнчээн»
19:00 «Социум» прямой эфир
19:45 «Охота и рыбалка в Якутии»
20:15 «Бизнес-формула»
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 «Из золотого фонда ТВ»: Якутская Пушкиниана. К.Пущинскому Дню.
21:45 «В мире музыки»
22:15 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

7 июня, четверг

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «На службе Отчизне» (ТВ «Чароит») (Россия)
9:30 «Простые истины»
10:00 «Праздник в нашем доме»
10:30 «Кэрэни кэнчээрлэтэн, ураны удьурдатан»
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»: Кэрэ биһигэ
11:35 «Полярная звезда»
12:05 «Аал-луук мас»
12:35 «Чэгиэн»
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:30 «Время кино»: Неуловимые мстители
16:50 «Мультики из детства»: Мишка-задира
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Купеческая»
17:30 «Хотугу сулус»: Эврика
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа (по 40 ТВК)

8 июня, пятница

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Социум»
9:45 «Хатыҥ ырыата — ыһаайалар» («Борогон» ТВ)
10:15 «Тойон Дьабырамы бухатыыр» («Амма») ТВ
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»
11:35 «Суолдуйт сулус»
12:05 «Охота и рыбалка в Якутии»
12:40 «Утүө кийи удьуора» («Хангалас» ТВ)
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:15 «Время кино»: Новые приключения неуловимых
16:40 «Мультики из детства»: Мышонок Пик
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Детская»
17:30 «Геван»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
18:20 «Лондон, значит танец» (ТВ «Зырянка») ТВ
18:50 «Күнчээн»
19:00 «Тоскол»
19:30 «Аал-луук мас»: Ааһар балаһан
20:00 «Призвание-людям помогать» Ко Дню социального работника
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства. II ч.
22:50 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа (по 40 ТВК)

Экономический Форум»
22:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа

8 июня, пятница

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Социум»
9:45 «Хатыҥ ырыата — ыһаайалар» («Борогон» ТВ)
10:15 «Тойон Дьабырамы бухатыыр» («Амма») ТВ
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»
11:35 «Суолдуйт сулус»
12:05 «Охота и рыбалка в Якутии»
12:40 «Утүө кийи удьуора» («Хангалас» ТВ)
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:15 «Время кино»: Новые приключения неуловимых
16:40 «Мультики из детства»: Мышонок Пик
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Детская»
17:30 «Геван»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
18:20 «Лондон, значит танец» (ТВ «Зырянка») ТВ
18:50 «Күнчээн»
19:00 «Тоскол»
19:30 «Аал-луук мас»: Ааһар балаһан
20:00 «Призвание-людям помогать» Ко Дню социального работника
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства. II ч.
22:50 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа (по 40 ТВК)

10 июня, воскресенье

8:00 Утренняя зарядка
8:15 «Лондон, значит танец» (ТВ «Зырянка») ТВ
8:45 «Призвание-людям помогать» Ко Дню социального работника
9:15 «Пропеллер»
9:30 «Дом на Севере»
9:45 «Веселый будильник»
10:00 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства. II ч.
11:35 «Первооткрыватель Гаврил Ефимов» (ТВ «Томпо») ТВ
12:20 «Время действовать» (ТВ «Алдан») ТВ
12:35 «Современные технологии Севера»
13:00 «Аал-луук мас»
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:05 «Евромакс»: Окно в Европу
14:35 «Время кино»: Дорога на Арлингтон
16:40 «Мультики из детства»: Стойкий оловянный солдатик
17:00 «Полярная звезда» телевизионный конкурс
17:45 «Күнчээн»
18:30 «Истинный путь к себе»
19:30 «Якутия. День за днем» информационная программа
20:05 «Сардаана»
20:50 «Праздник в нашем доме»
21:20 «ТВ-спорт»: Көңүл тустууга Россия чемпионата

«Маярыкчээн» ТВ)
12:30 «Тарбаахатын аһааһа»
13:00 «Иновация туһулугэтигэр»
13:30 «Хотугу сулус»: Эврика
14:00 «Евромакс»: Окно в Европу
14:30 «Время кино»: Эскадрилья «Ляфайет»
17:00 «Олонхо кырдала» («Нурба») ТВ
17:15 «Биһиги Макарбыт» («Бэрдигэс») ТВ
17:45 «Истинный путь к себе»
18:15 «Саха санаата»
18:45 «Уус кыһата»
19:00 «Школа абитуриента» прямой эфир
19:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
20:05 «Парламентский вестник»
20:35 «Родительский»
21:05 «ТВ-спорт»: Көңүл тустууга Россия чемпионата

8 июня, пятница

7:00 «Новый день-Сага күн»
9:00 «Социум»
9:45 «Хатыҥ ырыата — ыһаайалар» («Борогон» ТВ)
10:15 «Тойон Дьабырамы бухатыыр» («Амма») ТВ
11:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
11:20 «Күнчээн»
11:35 «Суолдуйт сулус»
12:05 «Охота и рыбалка в Якутии»
12:40 «Утүө кийи удьуора» («Хангалас» ТВ)
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:00 «Управа» сериал (Россия)
14:30 «Тайны века» документальный сериал
15:15 «Время кино»: Новые приключения неуловимых
16:40 «Мультики из детства»: Мышонок Пик
17:00 «Москва. Маршрутная карта. Детская»
17:30 «Геван»
18:00 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
18:20 «Лондон, значит танец» (ТВ «Зырянка») ТВ
18:50 «Күнчээн»
19:00 «Тоскол»
19:30 «Аал-луук мас»: Ааһар балаһан
20:00 «Призвание-людям помогать» Ко Дню социального работника
20:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
21:05 «Биһикчээн»
21:15 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства. II ч.
22:50 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа (по 40 ТВК)

10 июня, воскресенье

8:00 Утренняя зарядка
8:15 «Лондон, значит танец» (ТВ «Зырянка») ТВ
8:45 «Призвание-людям помогать» Ко Дню социального работника
9:15 «Пропеллер»
9:30 «Дом на Севере»
9:45 «Веселый будильник»
10:00 Концерт к юбилею колледжа культуры и искусства. II ч.
11:35 «Первооткрыватель Гаврил Ефимов» (ТВ «Томпо») ТВ
12:20 «Время действовать» (ТВ «Алдан») ТВ
12:35 «Современные технологии Севера»
13:00 «Аал-луук мас»
13:30 «Саха Сирэ-Якутия» информационная программа
14:05 «Евромакс»: Окно в Европу
14:35 «Время кино»: Дорога на Арлингтон
16:40 «Мультики из детства»: Стойкий оловянный солдатик
17:00 «Полярная звезда» телевизионный конкурс
17:45 «Күнчээн»
18:30 «Истинный путь к себе»
19:30 «Якутия. День за днем» информационная программа
20:05 «Сардаана»
20:50 «Праздник в нашем доме»
21:20 «ТВ-спорт»: Көңүл тустууга Россия чемпионата

РОССИЯ 2

Понедельник, 4 июня

11.10, 13.10 Все включено
12.05 Индустрия кино
12.30 В мире животных
13.00, 15.00, 00.40, 07.25 Вести-спорт
14.10 Моя рыбалка
14.40, 17.35, 07.35 Вести.ru
15.15 Х/ф «Вирус»
17.05 Вопрос времени
17.55 Местное время.
Вести-Спорт
18.25 90х60х90
18.55 Х/ф «Во имя короля»
21.15, 21.45 Наука 2.0. ЕХперименты
22.15 Профессиональный бокс. Антонио Тарвер (США) против Латифа Кайеда (Нигерия). Бой за титул чемпиона мира в тяжелом весе по версии IBO
00.55 Х/ф «Зона высадки»
02.55 Футбол. Товарищеский матч. Венгрия - Ирландия. Прямая трансляция
04.55 Неделя спорта
05.50 Технологии древних цивилизаций
06.50 Наука 2.0. Большой скачок
07.50 Рейтинг Тимофея Баженова
08.20 Top Gеrl
09.10 Моя планета

Вторник, 5 июня

10.00 Хоккей. НХЛ. Кубок Стэнли. Финал. «Лос-Анджелес Кингз» - «Нью-Джерси Дэвилз». Прямая трансляция
12.30, 21.40 Наука 2.0. Большой скачок
13.00, 15.00, 18.05, 00.05, 08.30 Вести-спорт
13.10 Все включено
14.10 Вопрос времени
14.40, 17.45, 08.40 Вести.ru
15.15 Х/ф «Зона высадки»
17.15 Наука 2.0. ЕХперименты
18.20 Неделя спорта
19.15 Планета футбол

Дорубуйа баар – күндү баай

2003 с. бытовоей дьиэтигэр 10 куюйкалаах күнүскү стационар уонна физиокабинет аһыллыбыта. Күнүскү стационар бырааһынан Варвара афанасьевна Максимова, медсестранан Людмила Никитична Протопова, физиосиэстирэнэн Анастасия Саввина үлэлээбиттэрэ 10 сыла буолла. Кинилэр күн айы уонтан тахса ыарыһабы эмтээн ытталлара. Быраас Варвара Афанасьевна ыарыһахтары

Учуутал – уус чулуута

Ааспыт үйэ 50-нүс сылларын сағаланытыгар Н.С. Попов Бүлүү кюоратыгар райсовет председателин солбуйааччытынан таһаарыылаахтык үлэлиин олодубуна, эдэр эрчимнээх, ханнык да үлэттэн чабыбат коммунистын партия ыраах, хаалылаах оройуонна Мухтуйа райсовет председателинэн анаан ыттар. Сүрдээх түргэн туттуулаах, кэлбит-барбыт, сытыы өйдөөх, дохсун, чиэһинэй, суобастаах үлэһити хаалылаах оройуону өрө тартара дьин партия эрэнэн ытырарын, Николай Спиридонович икки кыра оҕолоох, ыарыһах көргөннөөх да буоллар, аккаастамматах.

Ол сағана Мухтуйа нэһилиэнньэтэ улахана суох, сүннүнэн көмүс хостоһунунан дьарыктанара. Көскө кэлэн олох-суйбут дьон – латыштар, немецтэр, эстонеттар, олохтоох эбэнкилэр, сахалар омугунан атааннаспака сүрдээх эйэлээхтик үлэлээн-хамсаан олодубуттар. Манна биэс-алта саастаах уолчаан Валера быраатынан Саввалын дэриэбинэ оҕолорун кытта наһаа иллээхтик оонньооллара, волейболлуулара, футболлуулара, улахан дьон иллэнсийдэхтэринэ кинилэри кытта эмиэ оонньооллоро. Валера аҕатын наһаа түргэниик сүүрэрин уонна сүрдээх сытыытык мээчиги тэбэн воротаға киллэрэрин өйдөөн хаалбыт. Ийэлэрэ Ольга Саввична Мухтуйаға тубдиспансерға фельдшеринэн үлэлээбитэ. Мухтуйаға Валера оскуолаға үөрэнэ кириэр уонна наһаа үчүгэйдик үөрэнэр. Бүлүүгэ олох сахалыы сағара, тыына сылдыбыта, оттон манна бары омугуттан тутулуга суох нууччалыы эрэ сағаралар. Онон нуучча тылын кэбээстэтик ылынан оскуолаға үчүгэйдик үөрэнэр.

1958 сыллаахха Намна көһөн кэллэр. Манна ағаларын Николай Спиридоновичи райсовет председателин солбуйааччытынан, онтон секретарынан, ол кэнниттэн коммунальнай хаһаайыстыба, ПМК начальниктарынан анаан үлэлэттэр. Кырдыаҕас коммунист ханна да дьон олоҕо тупсарын туһугар сүрдээх кыһамнылаахтык үлэлээбитэ.

ОдьКХ-ға үлэлиин сылдьан Нам селиэнньэтигэр водопровод таттарар, онно сүрдээх уһун, суон турбалары Усть-Куттан ағалтарар, бу водопровод 50-ча сыл ааста да, билигин да туһалаан дьон оҕуруот аһын үөрэ-көтө олоддоллор. Маны таһынан, баанньык, гостиница туттарар. ПМК-ға үлэлиир кэмигэр таас оскуола, икки этээстээх дьиэлэр тутуллан бараллар, таас почта дьиэтэ тутуута сағаланар.

Ийэлэрэ Намна тубдиспансерға фельдшеринэн үлэлиир. Кини наһаа ыарыһыа, онон 1968 сыллаахха ыарахан ыарыһыттан өлөөхтүүр. Валера төрөспүттэриттэн ханан да мөүлүлүбүтүн-таарыллыбытын өйдөөбөт, быраатынан сүрдээх эйэлээхтэрэ, оскуолаға иккинэн наһаа үчүгэйдик үөрэммиттэр. Оҕолор үлэһит төрөспүттэрин көрөн олоххо сүрдээх киэн көрүүлээх буола улааппыттар. Ағалара Намна дьон олоҕо тупсарын туһугар сөбүмэр тутууну тутан, бэйэтин туһунан бэрт

ЫАРЫҤАХТАРГА АБЫРАЛМААХ СТАЦИОНАР

көрөн-истэн, үөрэ-көтө эмтирэр. Людмила Никитична эйбэс сыһыанынан систематын туруорбутунан барар.

2008 сыллаахха В.А. Максимова поликлиникаға сэбидиссэйинэн анаабыттар. Үлэҕэ дьулуурдаах, ханнык да ыарыһабы хара-үрүн дьин араарбат, күлэн-үөрэн мичилийн, кэпсэтэн ыарыһахтарға сөбүлэспитэ. Эдэр киһи барбытыгар сорохтор – хомойо хаалбыттар, ол гыннан баран саға үлэтигэр ситиһиилэри

бағарбыттар, Варвара Афанасьевна кэнниттэн быраас Сметанина Надежда Васильевна баччаанна дьери үлэлиин сылдыр. Кини ыарыһахтары кытта эйбэстик кэпсэтэр, көрө-истэр, эмтир.

Күнүскү стационар арыллыбытын бар дьон, нэһилик кырдыаҕастара махтана саныллар. Терапияға куруук миэстэ тиийбэт буолааччы, куруук уочаракка туруохха наада. Саас хроническай ыарыы саамай көбөр кэмэ. Онон ыарыһахтар

хас эмэ бүк элбирилэр. Күнүскү стационар аһыллыбатаға буоллар улахан эрэйи көрүө эбиттэр. Эдэр дьон үлэлэрин быһыгар кэлэн укол, система ылан бараллар. Ханньык бағарар стационарға кадр улартыра куһаған.

Махтанабыт 2003 с. стационары астарбыт Варвара Афанасьевнаға. Кини бар дьон дорубуйатын туһугар кыһанан үлэлииригэр ситиһиини бағарыт. Билигин үлэлиин сылдыр Надежда Васильевна олус эппиэтинэстээх, хас биридии

ыарыһах толору эмтэнэригэр болғомтолоохтук сыһыаннаһар. Медсестра Людмила Никитична күлэн мичилийн ыарыһабы өр туппат, тута систематын туруорбутунан барар. Кинилэр үлэлэрин чаһын аахсыбакка эмтииллэр. Эһиэхэ үлэһитигэр үрдүк ситиһиилэри, кытаанак дорубуйаны, дьиэтигэр дьолоох олоҕу бағарабыт.

М.М. ВИНОКУРОВА, Нам селотун боцотунай ветерана Ф.А. ЧУМАЕВСКАЯ, балыһна ветераннарын сэбиэтэ

элбэх бэлиэ өйдөбүлү хаалларан бардаға. Кини көнө сүрэхтээх, дьону кытта олус үчүгэйдик алтыһар, оҕоһуллохтаах дьылааҕа тылын ылынаннара буолан үлэһиттэр кини дьаһалыттан тахсыбаттара. Онон ылыммыт сороктарын толорон үлэ күөстүү оргуйара. Кини ыарахан ыарыһыттан 1974 сыллаахха бу орто дойдуттан барбытын, ыкса алтыһан үлэлэспит дьон сүрдээх ыарыһаахтык ылыммыттар. Ол да буоллар, үлэтэ умнуллубакка, кини аатын-суолун ааттата турар.

Билигин кырдыаҕас коммунист баара буолар уолаттарынан киэн туттуо этэ, кини дьонун

оҕолорун, эр дьон учууталлары түмэн, оскуолаға бэйэ хаһаайыстыбатын тэринэргэ уопуска бириэмэтигэр, туоратан биир-биэс харчыта суох теплица, хотон туталлар, онно сибииннэ, куурусса, ынах иитэллэрэ. Оҕуруот аһын олоддоллоро – хортуппуй, оҕурсу, помидор, сибэкки араһын. Бу теплицаны, хотону тутууга Марков Н.Ф. прорабаан салайан үлэлэтэрэ, киниэхэ уҕа илиитинэн Окочешников П.П. буолара. Валерий Николаевич бэйэтэ туора турбакка тэнгэ үлэлэһэн биер сайын теплицаларын, хотоннорун тутан бүтэрэллэр. Онон көрбүспүт Валерий Николаевич сүрдээх таһаарылаах, киэн ыырдаах,

үлэтин сағалаабыта. Онтон 2000 с. Саха республикатын иһинэн тутуу дирекциятын ЧП “Монолит” Кондратев А.А. салайааччылаах тутар биригээдэтэ оҕолор үөрэнэр корпусуларын тутан бүтэрэллэр, онон оҕолор саға дьиэҕэ үөрэнэр дьолго тиксибиттэрэ. Бу сыл улус администрациятын баһылыга Ядреев А.Н. таас гостиница дьиэтин гимназияға биэрэргэ дьаһал таһааран, оҕолор атын дэриэбинэттэн кэлэн интернакка олорон үөрэнэргэ кыахтаммыттар. Ити билигин этэргэ чэпчэки курдук да, оччолорго Валерий Николаевич төһөлөөх кэпсэтиини үөрэх министрствотын, улус администрациятын кытта уо.д.а. инстанцияларға ыытан сыалын-

таһаарар. Ол курдук, эдэр учуутал Новгородов А.В. Россия таһымнаах учуутал буолла. Итинник учууталлар элбэхтэр. Оҕолор гимназияға дириг билиилээх учууталларға үөрэ-көтө ситиһиилээхтик үөрэнэллэр. Гимназия үлэтэ киэн, хаһыат кыра балаһатыгар баппат. Валерий Николаевич үлэтин опытын тарҕатарға сүрдээх улахан киһигэ суруллуон сөп эбит. Билигин ортобугутар манньык киһи баарынан ханна бағарар киэн тутта кэпсири кыахтаах эбиппит.

Валерий Николаевич кырдыаҕас коммунист аҕатын туһаҕын хатаран үлэтигэр эрэ буолбакка, тус олоҕор эмиэ ситиһиилээх. Киһи үчүгэй ты-

КОММУНИСТ ОЛОҒО САЛҒАНАР

(Очерк)

олоҕун салҕаан республикаға биер биллэр-көстөр үлэлээх мааны дьон буолан тахсыбыттарынан.

Валерий аҕатын батан сүрдээх бүгүрү үлэһит. Университекка үөрэнэ сылдьан каникулугар сайыны быһа водовозкаға сарсыарда алта чаастан киһэ им түһүөр дьери уу баһара да, сылайытын-элэйбитин өйдөөбөт, хата дэриэбинэ дьону уу бастаран үөрэллэрэ-кеттөллөрө, онтон бэйэтэ да улахан дуоһуйууну ыла.

Оччотооҕу Валера билигин Валерий Николаевич Попов дьин Нам уллуһун гимназиятын директоры, РФ үтүөлээх учуутала. Икки оҕо маанылаах аҕата, түөрт оҕо эһэтэ.

Мин Валерий Николаевичи 1983 сылтан билэбин. Уолум Андрей тохсус кылааска үөрэнэ кириэригэр: “Маама, биһиэхэ нуучча тылыгар наһаа үчүгэй учуутал кэллэ, “Усатик”, литератураҕа наһаа үчүгэйдик үөрэтэр”, - дьин кэпсээбитэ. Онтон ылата биһиэхэ “Усатик” холобур буолла, кини тугу кэпсээбитэ, хайдах көрбүтэ-истибитэ, быһата, Софрон Данилов суруйбут Аласова. Уолум библиотеккаға сылдьан нуучча улусу суруйааччыларын үлэлэрин хасыһан ааҕар буолла.

1984 с. Валерий Николаевич Нам орто оскуолатыгар директорынан анаар. Манна эдэр киһи үлэтин таһаарылаахтык сағалыыр. Оҕолор инники дьылҕаларын санаан үлэнэн үлүһүтэргэ улахан кылаас

хоннохтоох үлэһитин, кэскиллээх салайааччытын.

Оҕо оскуоланы бүтэрэн олох киэн аартыгар үктэнэр, онно кини хайдах өйдөбүллээх тахса учууталтан эмиэ тутулуктаах. Ол иһин Нам орто оскуолатыгар нуучча тылын литератураҕын үөрэтэ сылдьан улахан кылаастарга араас эксперименттэри ыттар эбит. Онтон биер холобуру ағаллаахха, нуучча улусу суруйааччытын А.П. Чехов “Попрыгунья” кэпсээнин дьүүл оҕорбут. Онон Маша Наумова прокурор, Тая Тарбахова адвокат буолбуттар. Маша “Ольга Ивановнаны” дьүүлүүр, кини чэпчэки майгытыттан “Дымов” медицинскэй наукаға бэрт элбэҕи биэриэхтээх, саға арыһылылары оҕороохтаах эдэр, улахан талааннаах киһи тутах өйдөөх дьахтар халпырыһын толорон, бэйэтин харыстаммакка түүннэри-күнүстэри үлэлээн, олохтон эрдэ барбытыттан, оттон Тая “Ольга Ивановнаны” көмүскүүр, “Дымов” “хараҕа” суох тапталыттан кини манньык чэпчэки олоххо тэбиллэн, аттыгар баар талааннаах киһитин кыайан сыаналаабакка эрдэ оҕдооо хаалбытын. Онон бу дьүүл оҕолорго олоҕу сыаналыырға улахан мөккүөрү таһаарбыт, толкуйу хаалларбыт.

1994 сыл үлэтигэр ситиһиилээх, олоххо саға көрүүлээх эдэр киһини гимназия директорынан анаар. Күн бүгүнгө дьери ситиһиилээхтик үлэлиин сылдыр. Гимназия аан бастаан орто оскуола базатыгар

соруугун ситиспитэ буолуой?

Аны материалнай базатын хағатарға үлэ барар. Аан бастаан 1999 с. гимназия эр дьонун күөстэринэн гараж тутуллар. Онтон 2001 с. арынай спортзал тутуллар. Манна республикатааҕы “Үтүө дьыала” дирекциятын председателэ Бочкарев И.В. босхо аарка булан биэрэр, уоннааҕытын үлэһиттэр бэйэлэрин күөстэринэн оҕорон биер сылыннан киририллэр. 2002 с. мастерской тутан киририллэр, манна Никифоров А.Т., “Копир-техсервис” генеральной директора, профлист босхо биэрэн улаханньык көмөлөспүт.

2004 с. ичигэс галерея – переход тутуллан үлэҕэ кириэр. Аны оҕолор үөрэнэр корпусуларыттан спортзалга сыгыннааҕын сүүрбэттэр, ичигэс галереянан сылдыраллар. Манна В.В. Рассторгуев, Саха республикатын тутуугун министрин солбуйааччыта, тэрилтэ салайааччыларын ыңыран кэпсэтэн, соруудах биэрэн тутууга көмөлөһүннэрибит. Ол курдук, Саха сиригэр тириер суолу тутар ОАО генеральной директора улахан харчынан, Дьокуускай куорат ДСК-та халыҥ листэринэн, «Водоканал» уһун турбалары босхо биэрэн көмөлөспүттэр. Спортзал тутуугу гимназия үлэһиттэрэ бары интэриэстээхтэр, онон оҕолуун, улаханньык бары турун көмөлөспүттэрэ. Ордук физкультура учууталлара, убайды-быраатты А.С. уонна С.С. Кирилиннэр өнгөлөрө улахан. Хомойуох иһин билигин иккин күн сиригэр суохтар, эдэр саастарыгар бу орто дойдуттан ыалдьан барахтаабыттар. Кинилэр сырдик ааттарын гимназия умнубат.

Бу үлэлэри сыаналаан көрдөхкө, биер киһи хонноҕор сүдү улахан үлэ. Валерий Николаевич мындыр өйүнэн дьону сатаан аттаран, көбүлээн туруорарын, сылайарын-элэйэрин көрдөрбөккө үлэни тийбээр дьери тиэрдэр туруу үлэһит эбит. Валерий Николаевич бэйэтин тула кинини өйдүүр биер санаалаахтарын, нууччалыы эттэххэ “единомышленниктары” муньар.

Ол иһин, билигин гимназия үлэтинэн-хамнаһынан республикаға эрэ буолбакка Россияға билиннэ. Кини айымнылаахтык үлэлиир учууталларын өрүү өйүүр, өрө

ыллаах, үлэтин-хамнаһын өйүүр чугас киһилээх буоллаҕына, үлэтэ-хамнаһа күөстүү оргуйара биллэр. Кини тэннээх доҕор Надежда Федоровналыын оҕо саастарыттан билсэн, таптанан ыал буолан билигин эһээ, эбээ аатын ылан олодоллор. Надежда Федоровна наһыл майгылаах, саға дьахтарыгар ханнык бағарар киһи хараҕа ханнар кэрэ дьүһүннээх. Кинилэр икки оҕолоохтор, улаханнара Юлия – кардиолог-врач, Дьокуускайга 1 № поликлиникаға үлэлиир, икки оҕолоох, бастакыта кыра эрдэҕиттэн эбэлээх эһээтигэр итиллибит буолан, Нам гимназиятыгар XI-с кылааска үөрэнэр, кыралаа биэс саастаах. Кыра уоллара Коля горнай институту бүтэрэн, институтка үлэлиир, кэргэннээх, икки оҕолоох. Оҕолор, сиэннэр төрөспүттэрин батан наһаа сэмийдэр, сайаҕастар.

Валерий Николаевич быраата Савва Николаевич Дьокуускайга олорон, нефть уонна газ проблематын үөрэтэр институт директорын солбуйааччытынан үлэлиир, техническэй наука доктору, кэргэннээх, икки оҕолоох. Савва Николаевич гимназия тэриллитигэр научнай хайысханан үлэлииргэ соавтор. Гимназияны Дьокуускайдаағы научнай-исследовательскэй институту кытта сибээстээн, учуонайдары кытта гимназияны ыкса сибээстэһиннэрэн, научнай үлэлэри эксперименттээн ытталлар. Онон оҕолор наукаға өтө киририлэригэр, наукаға хардылылааһыгар, науканы инники өттүгэр баһылылаарыгар убайдыгы быраат улахан хамсааһыны оҕоро сылдыралар.

Валерий Николаевич үлэтин кылаастык билиһиннэрэн туран, манньык киэн хабааннаах, дириг билиилээх киһи республикаға аҕыйах буолуо дии саныыбын. Намтан харыс да халбарыйбакка, оҕо туһугар туюх баар билиитин-көрүүтүн анаан үлэлээн дьон, төрөспүт, оҕо, биригэ үлэлиир коллективин тапталынан туһанан, инники олоҕор эссе улахан ситиһиилэри ситистин. Аҕатын, кырдыаҕас коммунист аатын ааттата турдун.

З.А. ТИХОЛОВА, РФ үтүөлээх учуутала, РФ Журналистарын соһуун чилиэнэ

БИЛЭРИИЛЭР

16 мая 2012 г. в маршрутном такси Якутск-Намцы был утерян паспорт на имя Ноговицына Алексея Николаевича. Нашедших прошу вернуть за вознаграждение.

89244619630

Услуги плотников. Стройка сараев, веранд, террас, душа, туалетов, забора, ворот, изготовление мебели, дверей, окон, а так же их установка и т.д. Всех видов плотнических работ. Рассмотрим любые все ваши предложения.

89142772887, 89243673771, 89644277656

Считать недействительным расчетный счет № 40802810376190000077 Оконешниковой Марфы Васильевны, проживающей в с. Партизан

Детский экологический центр «Кэнкэм» объявляет набор учащихся и реализует путевки на летний стационарный оздоровительный лагерь «Кэнкэм» на 3 сезона. Прием заявок до 5 июня 2012 г. А так же требуются на работу воспитатели, медработники, повар, помощник повара, уборщица, прачка. Заявки принимаются по адресу: с. Намцы, ул. Файзулина, 3 (Дом учителя).

Тел. 42364

ПОЛОЖЕНИЕ

конкурса - соревнования

«За безопасность – всей семьей!»

Семейный конкурс – соревнование для всей семьи «За безопасность – всей семьей!» проводится в рамках Всероссийского профилактического мероприятия «Внимание – дети!», проводится между семьями микрорайонов МО «Ленский наслег». Организаторы мероприятия – отделение ГИБДД ММО МВД РФ «Намский», совместно с МО «Ленский наслег».

Участники соревнования:

Команда должна состоять из 4-х человек (мама, папа, 2 ребенка) дети в возрасте 10 – 14 лет. Форма одежды: спортивная, 1 велосипед.

Командное первенство:

- 1 этап – «Оформление велосипеда»
- 2 этап – «Приветствие и песня о дорожном движении. Семейный агитационный плакат»
- 3 этап – «Правила дорожного движения Российской Федерации»
- 4 этап – «Оказание первой доврачебной помощи»
- 5 этап – «Фигурное вождение»
- 6 этап – «Веселая эстафета».

Дата и место проведения конкурса: 10 июня 2012 г., с. Намцы, площадь М.К. Аммосова, с 10.00 часов. Заявки подавать в администрацию МО «Ленский наслег» до 5 июня 2012 г.

Тел. 41352

С кредитно-потребительским кооперативом «ЯРКО» живите ЯРКО! Накопительные вклады быстро и удобно, выдаем займы на быт и роскошь! Работаем по материнскому сертификату на приобретение и на строительство жилья. Предоставляем следующее: тариф «Постоянный клиент», тариф «Добросовестный заемщик» - 45% годовых, тариф «Надежный партнер» - 40%, тариф «Золотой клиент» - 35% годовых. Наш адрес: **Намцы, ул. Чернышевского 7/2, магазин «Радуга», 2 этаж.**

РАСПОРЯЖЕНИЕ

О введении особого противопожарного

режима на территории МО «Намский улус»

В связи с установлением на территории РС(Я) сухой жаркой погоды и высокого класса пожарной опасности в лесах, принимаемая во внимание телеграмму и.о. руководителя федерального агентства лесного хозяйства Ю.И. Дмитриева от 21 мая 2012 г. №Т-ЮД-48/5439, экстренного предупреждения ГУ МЧС России по РС(Я) от 28.05.2012г. №285-15-4 и информацию Росгидромета с 29 мая 2012г. по 7 июня 2012г. в целях проведения профилактических работ и предотвращения лесных пожаров на территории МО «Намский улус», распоряжаюсь:

1. Объявить с 29 мая 2012г. по 7 июня 2012г. особый противопожарный режим на территории МО «Намский улус».

2. Главам МО поселений назначить ответственных к совместному патрулированию с представителями территориальных органов ММО МВД России «Намский» (Седалищев Р.А.), ОПС №23 ГУ МЧС по РС(Я) в Намском улусе (Колпашников И.В.), ГКУ РС(Я) «Якутское лесничество» НФ (Мордосов М.В.), ИОП Намского улуса (Дьяконов Н.В.)

3.НФ «Нам» НВК «Саха» (Шишкин Г.П.), редакции газеты «Энсиэли» (Касьянов В.Г.) усилить работу по противопожарной безопасности в лесах через средства массовой информации.

4. Контроль исполнения данного распоряжения возложить на зам. главы улуса по строительству, промышленности и ЖКХ Матвеева С.С.

Глава улуса А. Ильин

В связи с экстренным предупреждением «О высокой степени вероятности возникновения лесных пожаров», на основании распоряжения главы МО «Намский улус» с 29 мая по 7 июня 2012г. введен особый противопожарный режим на территории МО «Намский улус» от 29.05.2012г. №1054-р. В связи с особым противопожарным режимом предупреждаем граждан, охотников, выезжающих в лесные массивы, об осторожном обращении с огнем в лесу, соблюдать правила пожарной безопасности в лесах.

Уважаемые жители и гости!

В отделениях почтовой связи Вы можете воспользоваться услугами:

-отправление 1 класса-быстрая доставка писем и бандеролей в любую точку страны
-экспресс-доставка по России и в 190 стран мира-скорость и надежность доставки, бесплатный вызов курьера

-срочные денежные переводы «Форсаж»-доставка в течение нескольких минут, низкий тариф за перевод

-денежные переводы, погашение кредита
-оплата платежей за коммунальные услуги, газ, услуги электросвязи

-прием платежей за услуги сотовой связи, оформление контрактов сотовых операторов ОАО «Мегафон», «МТС», продажа сим-карт ОАО «Мегафон», «МТС», мобильных телефонов
-оплата штрафов ГИБДД

-подписка на 8000 самых читаемых газет и журналов России, 20% скидка ветеранам ВОВ и инвалидам, льготный тариф на районные и городские издания

-доступ в интернет-печать документов, сканирование

-оформление полисов ИСАГО ООО «Госгосстрах»

-оформление страховки (квартиры, строения, несчастных случаев)

-оформление кредита за полчаса.

А также у Вас появилась уникальная возможность приобрести авиа и железнодорожные билеты!!! Все пути начинаются с почты-удобный сервис рядом с домом, оперативное оформление билета, подбор наиболее выгодного тарифа, соблюдение правил и условий перевозчика.

Информация об остальных услугах на сайте www.yktpost.ru

Мы ждем Вас во всех почтовых отделениях!

СХОД ГРАЖДАН МО «Фрунзенский наслег»

Проект

РЕШЕНИЕ №98 с. Фрунзе от 26 мая 2012

О внесении дополнений в решение №37 от 14 ноября 2009 г. «О налоге на имущество физических лиц»

Руководствуясь п. 4 статьи 5 НК РФ, положениями главы 31 НК РФ, ФЗ-131 от 06.10.2003 «Об общих принципах организации местного самоуправления в РФ», рекомендациями МРИ ФНС РФ №5 по РС(Я) №07-16/001569 от 7 февраля 2012г., сход граждан решает:

1. Внести следующие дополнения в решение №36 от 14 ноября 2009 г. «О земельном налоге»:

-часть 6 дополнить пунктом 4 следующего содержания:

4) Ветераны и инвалиды Великой отечественной войны.

2. Положения пункта 1 настоящего решения распространяются на правоотношения, возникшие с 1 января 2012г.

3. Настоящее решение подлежит опубликованию в газете «Энсиэли».

Председатель схода граждан В.Н. Петров

Таарыччы таарыйан, улууспутугар ыалдыттары көрсөр ыгык сири, Үөһээ Нам границатыгар көрсөн баран, Нам киинигэр айаннаан кэлэргэ, көрсүбүт сир-туом амтана хайы-сах аһыйан, дуогабара сойон, сэниэтэ сылайан, кэтэх санааланан, сирэ-туома сүтэн кэлэр. Оччо үлүгэр ыраах. Ыалдыгы дьиэ аанын таһыгар көрсүбэккэ, ыраах хара тыага көрсөр курдук! Ыалдыкка даҕаны, көрсөөчүгэ даҕаны салгымтыалаах, сөбө суора сүрэ бэрт. Хаһаанга диэри итинник буолуоҕай, хаһан көнүөҕэй? Холобура, кэбээйлэр бэттэх Кэбээйи границатыгар көрсөн баран, Сангаарга идьэллэрэ төһө сөбө айан буолуой? **Этии киллэрэбин:** ыалдыттары бэттэх быраан хаһыгар, мырааны тахсары кытары бэтэрээнни хаҥас тохтобулга, Энсиэли Эбэбитин киэн тутта үөһэттэн өңөй көрдөрөр, ойуулаан-оһуордаан, олохтоон-оллоонноон онорор, «смотровой площадканы» кытары бииргэ ситимниир Нам дьонугар төһөлөөх ордук буолуох этэй. Ол туһунан толкуй, көннөрөр санаа ба ччаанга диэри суох эбит буоллабына, дьэ, кириэхтин! Баар эбит буоллабына, Нам ыччаттара, инникини түстүүр түһү түһэр охсун!

Харатаала

Наследная администрация МО «Хатын Арынский наслег» объявляет сбор документов на получение субсидии из местного бюджета МО «Хатын Арынский наслег» на реализацию муниципальных целевых программ в 2012 г., в виде финансовых средств по основному направлению: капитальное строительство, реконструкция и капитальный ремонт многоквартирных домов, дворовых территорий домов, проездов к дворовым территориям МО «Хатын Арынский наслег», сельское хозяйство, развитие предпринимательства, молодежная политика, спорт и физическая культура и прочие программные мероприятия. Документы предоставляются со 2 июня по 13 июня 2012г. Информация размещена в официальном сайте МО «Хатын Арынский наслег» sakha.gov.ru. За условиями конкурсного отбора обращаться к Степановой А.Н.-юристу наследной администрации МО «Хатын Арынский наслег».

ЫҤЫРЭХ ТЫҤҤАР

Күндүтүк саныыр дьүөгэбин, оҕолор ыгыктыыр учууталларын **АННА ИВАНОВНА КОЛЕСОВАНЫ**, Саха республикатын общеобразовательной оскуола ветеран учууталын, улуус Ытык эбэтин 75 сааскын томточчу туолбут үөрүүлээх күнүнэн итиитик-истинник эвэрдэлибит! Эн 40 тахса сыйланы кылааска учууталынан үтүө суобастаахтык, идээр олус бэринилээхтик үлэлэн кэллин. Оҕолорун үөрэхтээн, олохторун онорон, билигин элбэх сизн эбэтэ буоллун. Сизннэргин муударай өйгүнэн, эбэли ылыннарылаах сүбэбинэн кинилэр кэскиллэрин түстэһэбин. Эн олоһун сырдыгынан сыдыаайдын, эрэл санаа эн эрдэстгин, нус-хас олох тосхойдун! Оҕолорун, сизннэрин, чугас дьонун тапталларынан угуттанан, ситиһиилэринэн кынаттанан мэлдьи үөрэ-көтө сырыт, чугас дьонун ыгыктабылларынан арчыланан өр сылларга дьоллоохтук олоһор!

Эвэрдэлибит: Татьяна Березкина, оҕолорум, кийииттэрим, күтүөтүм Борис - Анна, Эрнст-Люба, Юлия-Михаил

Күндүтүк саныыр, убаастыыр эдьийбитин, дьүөгэбитин

КЕЛЬЦИЕВА ПОЛИНА ИВАНОВНАНЫ

күн сирин көрбүт сандал саас саргылаах үтүө-мааны б5 үбүлүөйгүнэн итиитик-истинник эвэрдэлибит! Эн дьонго-сэргэбэ эйэбэс сыһыанын, көнө майгыны, олоххо дьулуруун оҕолоргор, сизн-нэргэр, кинилэр дьонун-мааны дьон буолан Эн ааккын ааттата сырыттыннар. Баҕарабыт Эй-иэхэ кытаанах доруобуйаны, дьолу-саргыны, чугас дьонун сылаас сыһыаннарыгар угуттанан санаабытын салалыннын, толкуйдаабытын тобулуннун! Дьоллоох буол!

Эвэрдэни кытта балтын Маша Матвеева, дьүөгэн Тамара Кыжановская

Убаастабыллаах **ГАЛИНА ФИЛИППОВНА!** Эйигин 60 сааскын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн, кэрэ-бэлиэ дьоро күнүнэн 2-с нүөмэрдээх профессиональной лицей салалатын, профкомун, коллективын ааттарыттан сүһүөхтээх бэйэбит сүгүрүйэн туран ис сүрэхтэн эвэрдэлибит!

Үтүө этиилэр ис сүрэхтэн

Эн дууһаҕын үөртүннэр,

Олох устун куруутун

Күлэ-үөрэ, ылыы-туойа,

Куруутун эдэр эрчими,

Саха алмааныны күлүмүрдээ,

Сардааналыын аргыстас.

Галина Филипповна, баҕарабыт Эйиэхэ кытаанах доруобуйаны, тус олохтор дьолу-соргуну, сырдык санааларын туолалларыгар, эрчимнээхтик дьон-сэргэ ортотугар үлэли-хамсыы сырыт.

2-с № профессиональной лицей салалтата, профкома, коллектива

Убаастабыллаах **АННА ИВАНОВНАНЫ**, Көбөкөнтөн төрүттэх, Саха республикатын ветеран учууталын, Хамаҕатта нэһилиэтин Ытык кийитин 75 сааскын туолбут үбүлүөйдөх күнүнэн итиитик-истинник эвэрдэлибит. Күндү-мааны дьүөгэбитин эдэрдии эрчимгин сүтэрбэккэ, ылыктаах санааҕын ыһыктыбакка, сүбэ-ама буола сылдьаргар баҕарабыт. Ааспыт аһатар, хоноһо хоноһо, ыалдыт сылдьар, бастыбыты салтаан, ытык-мааны үгэстээх ыалларытын, дьүөгэбитин күүстээх аһаара Баһылайы кытта бииргэ олоһорбуттара 39 сылынан итии-истин эвэрдэ буоллун. Баҕарабыт аймах-билэ дьонноргут, оҕолоргут, сизннэргит өйбүллэригэр тирэҕирэн уһун үйэлэнин. Дьол-соргу аргыстаатын, алгыспыт үтүөтүн аныыбыт.

Эвэрдэни кытта Леонтьев Е.Р., Петрова С.Ф., Скрябина А.Г., Бурашева В.И.

Ытыктабыллаах **ИВАН АФАНАСЬЕВИЧ!** Эһигини музыкальной оскуола аатыттан итиитик-истинник эвэрдэлибит өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн, 80 сааскын томточчу туолбуккунан! Нам улууһун музыкальной искусствотын сайдытыгар дьонун кылааты киллэрбикин үрдүктүк сыаналыыбыт. Эдэр көлүөнэни кэрэбэ, сырдыкка угууан элбэх сыраны биэрэбин. Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, уһарабат эдэрдии эрчими, дьыбээр-уоккар дьолу-саргыны, өссө да уһун олох устун айа-тута тур диэн баҕа санаа бастыгын аныыбыт!

Күндү бииргэ үөрэммит дьүөгэбитин, убаастыыр табаарыспытын **РАИСА НИКОЛАЕВНА ДЬЯКОНОВАНЫ** өрөгөйдөөх үбүлүөйгүнэн итиитик-истинник эвэрдэлибит! Эн үлэбэр бэринилээххин, дьонго эйэбэс, болдомтолоо сыһыангынын биһиги бэлиэтибит, киэн туттабыт! Библиограф түбүктээх, эппиэтинэстээх үлэтин үтүө суобастаахтык 26 сый устата толорон кэллин. Күндү дьүөгэбитигэр баҕарабыт уһарабат эрчими, сөбүлүүр үлэбэр үрдүк ситиһиилэри, тапталлаах, чугас дьоннууан уһун, дьоллоох олоһу!

Эвэрдэни кытта дьүөгэлэрин, бииргэ үөрэммит табаарыстарын

ОКНА ДВЕРИ

• Доставка и установка пластиковых окон стандартных размеров и на заказ, жалюзи вертикальные, быстрые сроки изготовления

• Межкомнатные и входные двери

• Доставка любых строительных материалов на заказ

8-924-469-22-28
с.Намцы, ул.Ст.Платонова, 11

УВАЖАЕМЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ ГАЗА!
Намский участок УГРС ОАО «Сахатранс-нефтегаз» сообщает, что с 1 июля 2012 г. утверждены розничные цены на газ на коммунально-бытовые нужды для населения Постановлением Правления ГКЦ-РЭК РС(Я) от 11 марта 2012 г. № 19.

В связи с чем, потребителям газа по показаниям приборов учета газа необходимо погасить имеющуюся задолженность до 1 июля 2012 г., либо предоставить в абонентский отдел показания счетчиков.

Напоминаем, что оплата за газ должна производиться ежемесячно не позднее 10-го числа следующего за расчетным месяцем. При просрочке платежей в соответствии со ст. 155 ЖК РФ начисляются пени. В случае непогашения долга поставщик вправе прекратить поставку газа.

Всех потребителей просим в кратчайшие сроки погасить сумму задолженности за поставленный газ.

Пункты приема платежей за газ:
— касса Намского участка УГРС ОАО «Сахатранснефтегаз»

с. Намцы, ул. Ц. Аммосова, 7, тел. 41-4-93
Режим работы: 08.00-17.00 с перерывом на обед с 12.00-13.00

Выходной: суббота-воскресенье
— Намский филиал ФГУП «Почта России»
— ОАО «Россельхозбанк»

Абонентский отдел Намский ЭГУ УГРС ОАО «Сахатранснефтегаз». Тел. 41-4-93

БИЛЛЭРИИЛЭР

Приложение 2 к постановлению Правления ГКЦ-РЭК РС(Я) от 11 марта 2012г. №19:

№	Виды услуг	Розничная цена с НДС в руб./1000 м3	Нормы потребления по Постановлению №630 от 22.11.1999г.	Справочно: размер платы в месяц при отсутствии прибора учета расхода газа (Розничная цена* Норма потребления/ 1000 м3)	
1	- Приготовление пищи и нагрев воды с использованием газовой плиты (в отсутствие других направлений использования газа); - Нагрев воды с использованием газового водонагревателя при отсутствии центрального горячего водоснабжения (в отсутствие других направлений использования газа)	- город	6 607,90	10,78	71,23 рублей на 1 человека
		- село	5 270,50	10,78	56,82 рублей на 1 человека
2	- Приготовление пищи и нагрев воды с использованием газовой плиты и нагрев воды с использованием газового водонагревателя при отсутствии центрального горячего водоснабжения (в отсутствие других направлений использования газа):	- город	6 607,90	17,9	118,28 рублей на 1 человека
		- село	5 270,50	17,9	94,34 рублей на 1 человека
3	Отопление с одновременным использованием газа на другие цели (кроме направлений использования газа, указанных в пунктах 4, 5 настоящего приложения)	- город	3 934,30	7,5	29,51 рублей на 1 кв.м.
		- село	3 133,00	7,5	23,50 рублей на 1 кв.м.
4	Отопление нежилых помещений (кроме направлений использования газа, указанных в пунктах 3, 5 настоящего приложения)	- город	3 684,50	5,7	21,00 рублей на 1 кв.м.
		- село	3 133,00	5,7	17,86 рублей на 1 кв.м.
5	Отопление с использованием котельных всех типов, находящихся в общей долевой собственности собственников помещений в многоквартирных домах - 3770,60 руб. (данный тариф не для населения, а для ОПТ)				

Информируем СМСП о том, что объявляется прием заявок на субсидию по следующим мероприятиям:

Для предприятий, занятых в сфере производства	Субсидирование части затрат на арендную плату за имущество, используемое в производственном процессе	До 50%, но не более 500 тыс. руб.
		Раз в год
	Субсидирование части затрат на профессиональную подготовку, переподготовку, повышение квалификации и стажировку производственного персонала	До 85% от затрат, но не более 50 тыс. руб. на работника.
		Раз в год на 2 человека
	Субсидирование части затрат на кадастровые работы в отношении полученных земельных участков для осуществления предпринимательской деятельности	До 50%, но не более 50 тыс. руб.
		Раз в год
	Субсидирование части затрат на технологическое присоединение к инженерным сетям и сооружениям (вода, тепло, газ)	До 50%, но не более 500 тыс. руб.
		Раз в год
	Субсидирование части затрат на транспортные расходы по доставке производственного оборудования	Не более 100 тыс. руб.
		Раз в год
Субсидирование части затрат на продвижение продукции на рынок (расходы по рекламе, маркетинговым исследованиям, сертификации, разработке дизайна продукции, брендинга компании, непосредственно связанного с производством продукции)	Не более 100 тыс.руб.	
	Раз в год	
Субсидирование части затрат в сфере производства продукции, экспорта, инноваций и пассажирских речных перевозок по уплате процентов по кредитам, полученным в кредитных организациях, по лизинговым платежам в части доходов лизингодателя	По действующему договору	
	Выплаты не более 36 мес.	
Субсидирование части затрат, понесенных на приобретение рабочего инструментария и расходных материалов по производству одного или нескольких видов продукции	Не более 1,5 млн. руб.	
	В размере ставки рефинансирования на момент заключения договора	
Субсидирование части затрат, понесенных на приобретение лицензионного права использования эмблемы и символики	До 70%, но не более 200 тыс. руб.	
	Раз в год	
Для предприятий занятых в сфере народно-художественного промысла и декоративно-прикладного искусства и сувенирной продукции	Начинающим - Грант на возмещение расходов по регистрации юридического лица, расходов, связанных с началом предпринимательской деятельности при условии долевого софинансирования в размере не менее 15% от суммы гранта (для компаний действующих менее 1года)	
	Не более 500 тыс. руб.	
Для инновационных предприятий (юр.лица)	Действующим - Субсидирование затрат или недополученных доходов в связи с производством (реализацией) товаров, выполнением работ, оказанием услуг при условии долевого софинансирования в размере не менее 25% от суммы гранта (для компаний действующих более 1года)	
	Один раз на развитие	
Для экспортно-ориентированных предприятий (в т.ч. КФХ)	Субсидирование части затрат, связанных с оплатой услуг по выполнению обязательных требований законодательства РФ и (или) законодательства страны-импортера, являющихся необходимыми для экспорта товаров (работ, услуг), в т.ч. работ по сертификации, регистрации или другим формам подтверждения соответствия.	
	При средней численности работников менее 50 человек размер субсидии не более 5 млн. руб. При средней численности работников 50 и более человек размер субсидии не более 15 млн. руб. Не ранее 1 января предыдущего календарного года	
Для туристических предприятий	Субсидирование части затрат по регистрации и (или) правовой охране за рубежом изобретений и иных охраняемых законом результатов интеллектуальной деятельности и средств индивидуализации юридического лица и продукции (работ, услуг).	
	Раз в год	
Начинающим	Субсидирование части затрат по оплате услуг по разработке средств индивидуализации юридического лица, индивидуализации продукции (работ, услуг), в том числе фирменного наименования, товарного знака, созданию промышленного образца для товаров (работ, услуг), предназначенных для экспорта (далее - услуги по разработке средств индивидуализации).	
	50% от затрат	
Для бытового обслуживания	Грант на усовершенствование действующих туристских маршрутов внутреннего и въездного туризма (для действующих более года)	
	Не более 300 тыс. руб.	
Для дорожного сервиса	Гранты предоставляются на возмещение произведенных и документально подтвержденных расходов на реализацию проекта при условии софинансирования в размере не менее 15% от размера получаемого гранта (для начинающих СМСП, включая крестьянские (фермерские) хозяйства, потребительские кооперативы - с момента регистрации в налоговом органе не прошел 1 год).	
	Один раз на развитие	
Для бытового обслуживания	Субсидирование части затрат на тепло, электро-энергию, водоснабжение и транспортные расходы по выездному обслуживанию населения центрами бытового обслуживания.	
	До 50%, но не более 100 тыс. руб.	
Для дорожного сервиса	Предоставление субсидии на возмещение части затрат, на подготовку, повышение квалификации, стажировку работников и транспортные расходы	
	До 85%, но не более 50 тыс. руб.	
Для бытового обслуживания	Грант на создание комплекса объектов дорожного сервиса	
	Не более 1,5 млн. руб.	
Для дорожного сервиса	Субсидирование части затрат на арендную плату за имущество	
	Один раз на развитие	
Для услуг по уходу и присмотру за детьми дошкольного возраста	Предоставление поручительства при получении кредитов в кредитных учреждениях и заключении договоров лизинга с лизинговыми компаниями при отсутствии 100%-го залогового обеспечения	
	До 50%, но не более 500 тыс. руб.	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление поручительств при участии в государственных и муниципальных заказах	
	До 70% от суммы обеспечения гос. контракта.	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	На срок определенный гос. контрактом	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	За вознаграждение в размере 1/3 ставки рефинансирования от суммы поручительства	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	Без вознаграждения только производителям и инновациям по кредитам от 1 до 3 млн.	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	До 70% от суммы обеспечения гос. контракта.	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	На срок от 1 г. до 3 л. под 15-16,5 %	
Меры поддержки, оказываемые Фондом развития малого предпринимательства РС(Я)	Предоставление микрозаймов	
	На срок до 12 мес. под 6%	

Прием заявок по адресу: г. Якутск, ул. Кирова, 18 (Блок «В»), 8 этаж, 802 каб.
По всем интересующим вопросам можете обратиться по телефону: 41-2-67, Александра Егоровна

Ритуальным услугам требуется на работу продавец с хорошим почерком без в/п, возможно пенсионного возраста.

По вопросам обрац. по тел. 89644225194

УВАЖАЕМЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ ГАЗА!

Намский участок УГРС ОАО «Сахатранснефтегаз» сообщает о продлении Акции по установке узлов учета газа по частному сектору на отопительные приборы.

При покупке узлов учета газа в нашей организации — стоимость установки составит 10 рублей.

Заявления на установку узлов учета газа по акции принимаются: с. Намцы, ул. Ц. Аммосовой, 7, тел. для справок — 41-4-93

СЪЕМКА СВАДЕБ И ТОРЖЕСТВ!

Желаете запечатлеть семейные торжества, свадьбы, юбилеи? Нет ничего проще — позвоните по телефону 42-9-48, 89243660623, 89141077316.

Мы приедем и по вашему желанию качественно, профессионально снимем на видео и фото с отличным оформлением. Также принимаем заказы на имидж-фильмы, музыкальные клипы, семейное фотографирование на дому, перевод из видеокассет на цифровые носители, монтаж и запись частных видеосъемок.

ИП «Замята А.Т.»

ЫТЫКТАБЫЛЛААХ УЛУУС ОЛОХТООХТОРО!

Мэлдьи ыраас ууну биһигиттэн атыгылаахха сөп. Ону таһынан, атыга бааллар механической помпалар, электрической кулердар. Сакааһынан аҕалабыт. Кирдээх, саһарбыт уонна хайдыылаах баллоннары төттөрү ылбаппыт.

Аппааны бөһ., Лена уул. 16-та. Дьыбэ илдьэн биэрэбит.

Тел. 8914-300-11-70

уонна 23-3-21.

ЫРААС УУНУ ИБИЭН — ЧӨЛ ТУРУКТАНЫАН!

ТЕПЕРЬ ВСЕ МОЖНО РАССЧИТАТЬ ЗАРАНЕЕ

КРЕДИТЫ НА ЛЮБЫЕ ЦЕЛИ

Когда вы чувствуете, что проще взять кредит, чем копить на покупку, обращайтесь в Росбанк.

Фиксированная процентная ставка без скрытых комиссий позволяет заранее установить размер выплат по кредиту и четко спланировать расходы. Никаких неожиданностей!

ВМЕСТЕ МЫ СИЛЬНЕЕ

РОСБАНК

SOCIETE GENERALE GROUP

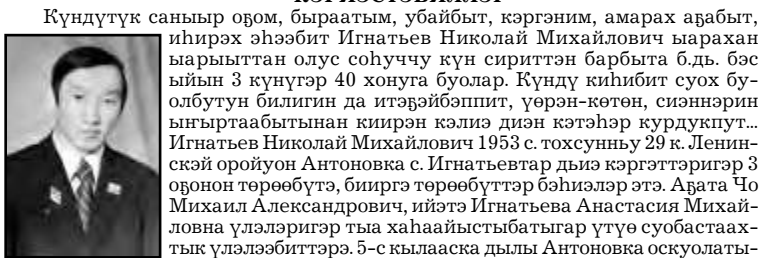
8-800-200-66-33

(звонок по России бесплатный)

www.rosbank.ru

КЭРИЭСТЭБИЛЛЭР

Күндүтүк саныр оҗом, быраатым, убайбыт, кэргэним, амарах аҕабыт, ийрэхэй эһэбит Игнатьев Николай Михайлович ыарахан ырыыттан олус соһучу күн сириттэн барбыта б.д. бэс ыйын 3 күнүгэр 40 хоңуга буолар. Күндү киһибит суох буолбутун билгин да итэҕэйбэпит, үөрэн-көтөн, сиэннэрин ынгыртаабытынан кириэн кэлиэ диин кэтэһэр курдукпут... Игнатьев Николай Михайлович 1953 с. тохсунньу 29 к. Ленинскэй оройуон Антоновка с. Игнатьевтар дьээ кэргэттэригэр 3 оҕонор төрөөбүтэ, бииргэ төрөөбүттэр бэһилээр этэ. Аҕата Чо Михайл Александрович, ийэтэ Игнатьева Анастасия Михайловна үлэлэригэр тьа хаһаайыстыбатыгар үтүө суобастаахтык үлэлээбиттэрэ. 5-с кылааска дьылы Антоновка оскуолатыгар үөрэммиттэ, 6-с кылаастан Павловскайа эдьийиригэр (ийэтин балтыгар) Игнатьева (Борисова) Мария Михайловнаа оҕорон үөрэммитэ, 6 балтын көрсүбүтэ-харайсыбыта. Оскуола ситиһилээхтик үөрэммитэ, черчение олимпиадатыгар республикаҕа бастаан «Артек» лааҕырга сыһынанан кэлбитэ. Оскуола олоҕор активнайдык кыттыра, үчүгүйдик хайыһардыра. Оскуоланы бүтэрэн баран 1 сыл Ленин аатынан совхозка үлэлээбит, ол сыл армияҕа ынгырыллан 2 сыл сулуспаалаан, сержант званиелаах төнөн кэлэр. Кэпэн Иркутскайдаагы т/х институттар бэлэмнэни курсугар үөрэнэ кириэр. Эһилиригэр бу институт электрификация факультетын студена буолар. Үөрэнэр сылларыгар үрдүк үөрөх кыһатыгар тугу сатырынан активнайдык кыттан барар. Студеннар ортолоругар сахалар да буоллун, нууччалар да буоллун (группанан оҕолоругар) сүрдээх авторитеттаах этэ, дьону салайар-түмэр дьобура очоттон биллэрэ, землячестволары, араас мероприятиялары ытыгарга активнайдык кыттыра. 1980 с. инженер-электрик идэлээх үрдүк үөрэҕи бүтэрэр уонна Нам оройуонун М.К. Аммосов аатынан совхозка инженер-электрик дуоһунаһыгар үлэтин саҕалыр. Онтон 1982 с. «Комсомольская» совхозка бастаан г.л. энергетик, г.л. инженер-механик дуоһунастарыгар ананан үлэлээбит. Бу үлэлиир кэмнэригэр эдэр специалистар мустаннар олус көхтөөхтүк совхоз тургутууларын туһугар ситиһилээхтик үлэлээбиттэрэ. Бу кэмгэ сайыллыктары, хотоннору электрификациялааһын, механизациялааһын күүскэ барбыта. Сайыллыктарга уот ситимэ тардыллыбыта, хотонноро ТЭЦ, автодөйкө, автопоилка, кыһынҕы тымыһыга сылытар электрической плиталар туроруллубуттара. Нам оройуонугар бастакынан Хамаҕаттара гаастааһын үлэтэ саҕаламмыта, совхоз өйөөһүнүн элбэх ыал дьээ туттан барбыттара, трасса арҕа өтүгүгэр «саҕа дэриэбинэ» дьон бөһүөлүк үөскээбитэ, совхозка тутуу күүскэ барбыта: спортзал, уопсай дьыалар, элбэх чааһынай дьыалар тутулуллубуттара, ыалларга гаас кирибтэ. Бу үлэлэргэ барытыгар биһиги аҕабыт, совхоз директорун солбуһааччынан, г.л. инженеринан үлэлээн, бэйэтин сэмэй кылаастын кыллорсубитэ. 1988-1992 с. МПМК г.л. инженердэбитэ. Бһыллылы-перестройка кэмнэригэр Николай Михайлович специалист быһытынан сүтэн-оһон хаалбакка араас үлэлэргэ: МП «Айар Икки» тэрилтэҕэ, Намнаагы улусоҕа, комбикормовый заводка электригинэн, инженер-механигинэн үлэлээбитэ. 2006 с. ГЭП ЖЭХ Намнаагы филиалыгар олоҕун тиһэх күннэригэр диэри производственной участка маастарынан, газооператорынан үлэлээн кэлбит. Николай Михайлович үлэтигэр олус эппиэттинэстэргэ, дьону салайар-түмэр дьобурдааҕа, ханьык да үлэҕэ үлэлэтэр туох-баар кыһамньытын, билгитин-көрүүтүн, сатабылын ууран туран үлэлиир. 34 сыл устата кэргэнин Антонина Афанасьевна кытары иллэх, дьоллоох дьээ кэргэн буолан, 3 оҕону төрөтөн, улаатыннар, 2 сиэннэни олоҕорбуттара. Аҕабыт барахсан 3 оҕотун олус таптаан, бүөбүйдээн улаатыннарбыта, кэнини 2 сиэннэни кинилэртэн күнэ тахсара. Оҕолорун, сиэннэрин таптаан, араастаан көрдүөстүк аагтаталыра. Аҕабыт дьыэтигэр-уотугар эрэллээх кэргэн, кыһамньылаах аҕа, ийрэх элбэ, мындыр, сатабыллаах хаһаайын этэ. Кини сатаабаҕа дьон суох этэ, олус үчүгүйдик астыра, сүрдээх хаһаайыстыбаннай этэ, араас бытовое техниканы барытын өрөмүөнүгэр, радиоттан холодильнигар тийэ. Хара өлүгү диэри хаһаайыстыбатын, сүөһүгүн дьаһайа сылдыбыта. Күндү ийибит мэлдьи үөрэ-көтө сылдыра, олус дьээбэлээх, эйбэс-сайаҕас майгылааҕа, барыбытыгар итии-сиртэҥ сьыһаннааҕа, биһиги туспугугар наар кыһаллан тахсара, дьонго-эргэҕэ курук көмөлөһө сылдыра. Дьонго, кыраҕа-кыамакка көмөлөһөрүн наһаа астынара, «киһи киһитэ» дьон киһи курдук дьону этэллэрэ буолуо. Биһиги аҕабытын оһонноо «МЧС» дьон ааттырыбыт. Кимизэх эмэ көмөлөһөн, уот тардан, алдыаммыт бытовое техникаларын оҕорон, ону-маны дьаһайсан үөрэн-көтөн кириэрэ бу баар курдук. Кими бараар кытта уопсай тылы булар, кэпсэтэрэ, алтыһара, эдэр да, саастаах да табаарыстаһар дьоннооҕо, элбэх доҕоттордооҕо. Айылдаҕа сылдан бултуурун, лууктуурун, отоннуурун олус астынара. Луук, балык, отон-халтааҕа бөрөтүн сүтэн-көтөһөн кэлэрэ. Күндү, таптыыр оҗом, кэргэним, аҕабыт, эһэбит, бырааппыт, убайбыт сырдык-ыраас санаата, дьонго-сэргэҕэ үтүө майгыта, кырдыҕаска-кыамакка эйбэс-сайаҕас сьыһана, барыбыт туһугар кыһамньыта, таптаала, истин-ийрэх сьыһана үйбөт тухары умнулдуо суоҕа, биһиги сүрэхпитигэр куруук тыһынаах буолуо. Аҕабытын олус суохтуубут, ахтабыт, хомойобут кинини харыстаабахтаһытыттан, хараастаһыт олус эрдэ, соһучу билгиттэн барбытыттан. Бьдан дьылларга быраһаай, күндү киһибит, 30-тан тахса сыл ыал буолан, олохсуйан олоҕор, үлэлээбит, дойдуну оҕостубут Намын сирэ эйиэхэ сьымнаҕас тэллэх, суордан буоллун!

Ийэтэ, убайа, кэргэнэ, оҕолоро, күтүөтэ, сиэннэрэ

Биһиги дьээ кэргэн таптаалаах күн-күбэй ийэбит, эйбэс эбээбит, хос эбээбит, сэрри тулаайаҕа, үлэ ветерана Виктория Матрена Михайловна бэс ыйын 2 к. орто дойдуттан барбыта номмуо 1 сыла буолла. Биһиги ийэбит Матрена Михайловна 1937 с. алтынньы 16 к. Нам оройуонун 2 Хомустаах нэһилиэгэр төрөөбүтэ. Кини оро сааһа очотоҕо сэрри, сүт-кураан, ачыктыаһын, тоңуу-хатыы ыарахан бириэмэтигэр ааспыт. Аҕата Юшков Михаил Николаевич Нам оройуонун суол отделин сьэбидиссийинан үлэли сылдьан Ара дойдуну көмүскүүр улуу сиритигэр ынгырыллан уоттаах сэрри хонуугугар охтубута, ийэтэ ыалдыан эрдэ өлөөхтөөбүтэ. Матрена Михайловна төгүрүк тулаайах хаалан, аҕатын убайыгар Юшков Лев Николаевич дьээ кэргэнигэр иккис кыыс оро буолан иитиллибитэ, улааппыта. Ийэбит бухгалтер идэтин баһылан үлэтин 1957 с. Намнаагы райпога учетнай бухгалтерынан саҕалаабыта. Кэлин соҕотуопка отделин старшей бухгалтерынан 19 сыл эңкилэ суох райпо тэрилтэтигэр үлэлээбитэ. 1976-1980 сс. Намнаагы сэтэуправление ааҕар-суоттуур станциятыгар экономистабыта. 1980-1998 сс. диэри МПМК «Якутпропстрой» тэрилтэтигэр сьыһыналанга тахсар диэри расчетнай бухгалтерынан ситиһилээхтик үлэлээн үлэтин түмүктээбитэ. 41 сыл үрдүк таһаарылаахтык, үтүө суобастаахтык үлэлээбит кэрдис кэмнэрин элбэх грамоталара, махтал суруктара кэрэһилиилэр. Ийэбит орто дойдуга кэлбит аналын толорон ыал буолан таптаалаах кэргэн, истин ийэ, 5 оҕону төрөтөн, иитэн, үөрэттэрэн, үлэбит, ыал буолааларын тэрийэн, 10 сиэн, 3 хос сиэн миннигэс таптааларын билэн, дьоллоох олоҕу олорон ааста.

Ийэбит барахсан аҕабытын, оҕолорун мунгура суох таптыра, куруутун үчүгэйи эрэ ыралыра, биһиги туспугугар кыһаллан да биэрээхтирэр. Биһиги ийэбит олус үчүгэй хаһаайка этэ. Кини дьыэтэ өрүүтүн ып-ыраас, уурбүт-тулупт курдук, киһи куҕа-сүрэ дууналыын сьыһынара. Асчыт кизнэ мааныта, үөрэ-көтө көрсөрө, өрүү итии үттээх чэйдээх, миннигэс дэлэй амтаннаах астаах буолара, өрүү илии тутуурдаах атаарара. Ийэбит ыарахан ырыыга эмискэ ыларан, алдырхайдаах ырыыны тулуйан, илиигэ сьытан ырыылаппакка эрэ, өлөр өлүгү ытаптыгынан илдьэ барбыта. Олус тургэнин суох буолбутуттан наһаа хомойобут, суохтуубут, ахтабыт. Ийэбит барахсан суох буолбутун кэни бир сый кинини олус суохтаан-ахтан олорон кэлэбит, барыбытыгар аһан-араҕан биэрбэт суохтабыт, сүрэхпитигэр аспап куттурган. Ийэбит эппит тыллара, ишпит-үөрөспит үөрэҕэ куруук биһигини кытта сьылдыаҕа, олохпутун кини олоҕор тэҥнээн көнөтүк, сирдээхтик олоуроохпут. Кини сырдык мөссүнүн үйэлэр тухары өйбүтүгэр-санаабытыгар таптаалынан илдьэ сьылдыахпыт.

Оҕолоро, кийитэ, күтүөтэ, сиэннэрэ, хос сиэннэрэ

Table with 4 columns and 10 rows of biographical information. Each row contains a small portrait and text about a person's life, education, and work. The text is in Russian and mentions various locations and organizations in the Sakha Republic.

Редактор В.Г. КАСЬЯНОВ
ОТДЕЛ: информация, сурук, төрүт культура — 41496;
бухгалтерия — 41141;
факс — 41141;
редакционной-издательской ситим — 41332

Төрийөн таһаарааччылар: СР Правительствота, «Нам улууһун «Энсиэли» хаһыат редакцията» автономнай учреждение. Сибээс, информациянай технологиялар уонна маассабай коммуникациялар эйгэлэригэр кэргэн көрүүгэ Федеральная сулууспа СР управлениятыгар 2012 с. олунньу 7 күнүгэр регистрацияламмыт нүмэрэ — ПИ №ТУ14-0216.
Сурукка ааккытын-суолугутун, үлэтигин, дьыэбит аадырыһын чочу ыйын. Редакцияҕа кирибит суруктар төннөрүлүбүттэр. Автор этэрэ хаһыат санаатын мэлдьи биир буолбат.
«ЭНСИЭЛИ» - Нам улууһун хаһыата.
678380, Саха Республиката, Нам улууһа, Нам сэл., Заложной ул. 4.
E-mail: Namtsy41141@mail.ru; editor@namtsy.sakha.ru

«Энсиэли» хаһыат
РИС талылыһна, таһылыһна уонна бэчээттир сьыаҕар бэчээттэнэ.
Аадырыһа: Нам сэл. Заложной ул. №4
Формата А3. Кээмэйэ 2,5 бэчээт. лисс
Көңүл сьыананан атыллылар
Индекс — 54889. Тираһа — 2257
Бэчээккэ илии баттаньытын графига — 12:00 ч. 01.06.2012 с.
Бэчээккэ илии баттанна — 11:20 ч. 01.06.2012 с.